

Олег Дячок

Про час і місце створення українського рукописного перекладу Хроніки Алессандро Гваньїні

Стаття присвячена єдиному відомому на сьогодні українському рукописному перекладові «Хроніки Європейської Сарматії» Алессандро Гваньїні з польськокомовного краківського видання 1611 р. Проаналізовано історіографію дослідження рукопису, розглянуто його структуру, описано філіграні використаного паперу. На підставі вивчення підписів осіб, котрі працювали над перекладом, встановлено, що він був створений у 30-х — на початку 40-х років XVIII ст. студентами Києво-Могилянської академії як завдання при вивченні польської мови. Серед них, зокрема, були майбутній ректор Академії, згодом єпископ Григорій (Георгій) Кониський і професор Іван Ярошевський. Наведено повний список перекладачів із зазначенням фрагментів, виконаних кожним з них, а також інформацію про навчання більшості в Академії, встановлену переважно за опублікованими джерелами та науковими публікаціями. Виявлено, що серед перекладачів було четверо вихованців Академії, не згадуваних ні в джерелах, ні в науковій літературі.

Ключові слова: Алессандро Гваньїні, «Хроніка Європейської Сарматії», рукописний переклад, Києво-Могилянська академія, Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

З рукописом, про який піде мова, автор статті працював ще у 1988 р., проте цей матеріал публікується вперше¹. Якись аспекти

¹ У невеликій давній статті українському рукописному перекладу присвячено три абзаци (Олег Дячок, «Анализ рукописных переводов “Хроники Европейской Сарматии” на русский и украинский языки,» в *Исследования по археографии и источниковедению отечественной истории XVI–XX вв.: Межвуз. сб. науч. тр.* (Днепропетровск, 1990), 28–29).

вимагали б уточнення чи доповнення, однак, у зв'язку з воєнним станом, доступу до фондів сховища нині немає. Утім, вже наприкінці ХХ ст. фізичні кондиції рукопису були не найкращими, а теперішні постійні обстріли рашистами Харкова, де він зберігається, посилюють занепокоєння його долею. Тому, видається, є сенс оприлюднити попередні висновки, які згодом можуть бути уточнені та доповнені.

Вплив на українську літературу XVII–XVIII ст. літератури польської аналізувало багато дослідників. Найбільшої популярності серед тогочасних українських авторів історичних творів (їх традиційно називають літописами, хоч насправді вони вже становили проміжну ланку між давніми літописами Середньовіччя та ранньомодерними науковими студіями) зажили хроніки Мартіна Бельського, Мацея Стрийковського, Мартіна Кромера та італійця на військовій службі у Польщі Алессандро Гваньїні². Історико-географічний твір останнього привернув увагу українських науковців наприкінці 1960-х — на початку 1970-х років³. Автором цієї статті було захищено кандидатську дисертацію й опубліковано низку статей⁴. Пізніше Юрій Мицик здійснив переклад укра-

² Николай Ковальский, «Известия по истории и географии Украины XVI века в “Хронике Сарматии Европейской” Александара Гваньини,» в *Некоторые проблемы отечественной историографии и источниковедения: Сб. научн. статей* (Днепропетровск, 1972), 110; Юрій Ісіченко, «Українська барокова проза в пошуку літературної моделі початків східнослов'янської історії,» в *Писемність Київської Русі і становлення української літератури: Зб. наук. праць* (Київ: Наукова думка, 1988), 204; Оксана Пахльовська, *Українсько-італійські літературні зв'язки XV–XX ст.* (Київ: Наукова думка, 1990), 20; Дмитро Наливайко, *Козацька християнська республіка (Запорозька Січ у західноєвропейських історико-літературних пам'ятках)* (Київ: Дніпро, 1992), 58; Олена Дзюба, «Польська книга у бібліотеках України XVIII ст. (до історії українсько-польських культурних взаємин),» в *Істину встановлює суд історії. Збірник на пошану Федора Павловича Шевченка, т. 2: Наукові студії* (Київ, 2004), 370.

³ Володимир Зайцев, Ігор Слабеев, «Україна кінця XVI — першої половини XVII ст. в описах і мемуарах іноземців,» *Український історичний журнал* 8 (1966): 124; Ковальський, «Известия по истории,» 107–128.

⁴ Олег Дячок, «“Хроніка Європейської Сарматії” Алессандро Гваньїні як джерело з історії України XV–XVI ст.» (Автореферат дисертації... канд. іст. наук, Дніпропетровський державний університет, 1992); його ж, «Робота автора Густинського літопису з нарративами іноземного походження (на прикладі “Хроніки Європейської Сарматії” А. Гваньїні),»

їнською польськомовної версії «Хроніки Європейської Сарматії» 1611 року видання⁵. Останнім часом інтерес до твору Гваньїні помітно зріс у Польщі та Італії⁶. Слід заважити, що досі ніхто з дослідників не ставив питання, де і з якою метою було створено український рукописний переклад Хроніки. Ці аспекти буде розглянуто вперше у даній статті.

в Дніпропетровський історико-археографічний збірник, вип. 1: На пошану професора Миколи Павловича Ковальського (Дніпропетровськ: Промінь, 1997), 146–156; його ж, «Хроніст Алессандро Гваньїні,» *Український археографічний щорічник* 8–9 (2004): 299–321.

⁵ Олександр Гваньїні, *Хроніка європейської Сарматії*, упорядкув. та пер. з пол. о. Юрія Мишика (Київ: Видавничий дім Києво-Могилянська академія, 2007).

⁶ Олег Дячок, «Хроніка Алессандро Гваньїні в дослідженнях проф. М. П. Ковальського та в сучасній польській гуманітаристиці,» *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»* 28 (2019): 81–87; його ж, «Дослідження життя і творчості хроніста Алессандро Гваньїні від середини XX століття (польська, українська і російська історіографія),» *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria* 20 (2020): 142–153. По-новому розглянуто багаторічну суперечку про авторство Хроніки у монографії Збіслава Войтковяка (Zbysław Wojtkowiak, *Aleksander Gwagnin i Maciej Strykowski — dwaj autorzy jednego dzieła* (Poznań: Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2014)), а Кацпер Гіс захистив дисертацію про творчість Гваньїні (Kasper Gis, «Twórczość historyczna Aleksandra Gwagnina» (Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem Prof. dr. hab. Jana Jurkiewicza, UAM w Poznaniu, 2018)). 16–17 вересня 2024 р. філологічний факультет Лодзького університету (Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego) провів конференцію «Aleksander Gwagnin i jego kroniki», готуючи публікації латиномовної та польськомовної версій Хроніки А. Гваньїні (Michał Kuran, «Edycja krytyczna “Sarmatiae Europaeae descriptio” i “Kroniki Sarmacyjej europejskiej” Aleksandra Gwagnina — cele, założenia i początki realizacji,» *Prace Polonistyczne* LXXX (2025): 101–120). Статті учасників конференції опубліковані в часописі «Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica» за 2025 рік (t. 70, nr 1), звернення 03.11.2025, <https://czasopisma.uni.lodz.pl/polonica/issue/view/2011/1063>. Едоардо Демо опублікував статтю про діяльність хроніста у сфері міжнародної торгівлі (Edoardo Demo, «Un mercante veneto nella Svezia del cinquecento,» *Studi Storici Luigi Simeoni* LX (2010): 73–84), на що звернув увагу Карло Чіполла ще наприкінці XIX ст. (Carlo Cipolla, «Un Italiano nella Polonia e nella Svezia tra il XVI e il XVII secolo. Notizie biografiche,» *In Miscellanea di storia Italiana. Edita per cura della regia deputazione di storia patria*, t. XIV: *Undecimo della secondo serie* (Torino, 1887), 547–657 (1–110, дослідження має також внутрішню пагінацію)).

Рукописні переклади Хроніки робилися ще у XVII–XVIII ст.: до нашого часу дійшло кілька неповних перекладів, виконаних у Московії, та один повний переклад українською мовою⁷. Втім, узагальнюючого дослідження українських рукописних перекладів творів зарубіжних авторів досі немає. Певною мірою це питання висвітлене у праці Леоніда Махновця «Давня українська література» і побіжно — в словнику Ісаака Будовниці⁸. Сучасні вітчизняні науковці не часто зверталися до цієї теми, радше як виняток треба згадати статтю Василя Ульяновського та Наталі Яковенко про рукописний переклад Хроніки Мацея Стрийковського⁹.

Відомий на сьогодні єдиний повний переклад твору Алессандро Гваньїні українською мовою зберігається в бібліотеці Харківського університету¹⁰. Вперше його давній опис опублікував Микола Жінкін:

60. Гваньїни. Опись Сармации Европейския, в которой заключается королевство польское... великое княжество Литовское, Русское, Прусское, земля Инфлянская и Жмудская. 1. Летопись земель заморских (Швеции, Финляндии, Германи). 2. Летопись великого княжения Московского и провинций, до одного надлежащих. 3. Летопись о земле татарской. 4. Описание венгерской земли. 5. Краткое описание стран Азии. Рукопись на 447 листах большого формата. В одном переплете с описью находится «Краткое собрание летописца польского по свойству и следствию единого за другим всех князей и королей народа сего, начав от Леха первейшого монарха и строителя народа польского даже до короля Жигимонта III». Рукопись украинского письма конца XVII — начала XVIII в., на 131 листе, большого формата. В конце рукописи имеется запись «Иоанн Чишкевич». В дру-

⁷ Дячок, «Анализ рукописных переводов,» 19–31.

⁸ *Українські письменники: Біобібліографічний словник: У п'яти томах*, т. 1: *Давня українська література (XI–XVIII ст.)*, уклад Л. Є. Махновець (Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1960); Ісаак Будовниц, *Словарь русской, украинской, белорусской письменности и литературы до XVIII века* (Москва, 1962), 47, 126, 147, 200, 379.

⁹ Василь Ульяновський, Наталя Яковенко, «Український переклад Хроніки М. Стрийковського кінця XVI — початку XVII століття,» *Рукописна та книжкова спадщина України* 1 (1993): 5–12.

¹⁰ Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, відділ книжкових пам'яток, цінних видань і рукописів (далі — ЦНБ ХНУ), 194/с.

гих записях упоминаются имена Иоанна Кршенинецкого, Симеона Рудаковского, Иакова Паскевича и др.¹¹

У цьому короткому описі ціла низка хибних інформацій. По-перше, з нього випливає, що разом переплетено два твори загальним обсягом 578 аркушів, хоч насправді рукопис нараховує 477 аркушів (на помилку в обсязі рукопису звернув увагу Микола Ковальський¹²). По-друге, частина, визначена Жінкіним як твір, окремий від Хроніки Гваньїні, є другою частиною першої книги видання 1611 р., котра має таку назву: «Krotkie zebranie Kroniki Polskiej: Według własności y następowania iednego po drugim, wszystkich Xiążąt y Krolow narodu tego: Począwszy naprzod od Lecha pierwszego Monarchy y sprawcy narodu Polskiego do dziśieyszego Krola Zygmunta III. etc. porządek zachowuiąc»¹³. По-третє, неточно описано структуру рукопису. Врешті, вимагає уточнення і його датування.

Коротка характеристика рукописного перекладу була наведена Миколою Ковальським та автором цієї статті¹⁴. Францишек Селіцький, спираючись на публікації Олександра Соболевського

¹¹ Николай Жинкин, «Краткие сведения о рукописях Центральной научной библиотеки Харьковского государственного университета им. А. М. Горького», *Труды отдела древнерусской литературы IX* (1953): 472.

¹² Николай Ковальский, *Источниковедение истории Украины XVI — первой половины XVII века*, ч. 4: *Обзор основных отечественных собраний архивных источников: Учеб. Пособие по спецкурсу* (Днепропетровск, 1979), 83.

¹³ *Kronika Sarmacyey Europskiej, w ktorey sie zamyka krolestwo Polskie ze wszystkiemi Państwami, Xięstwami, y Prowincjami swemi: tudzież też Wielkie Xięstwo Litew., Ruskie, Pruskie, Zmudzkie, Inflantskie, y część Tatarow. Przez Alexandra Gwagnina z Werony, Hrabie Palacu Laterańskiego, Rycerza pasowanego, y Rotmistrza Jego K. M. Perwey Roku 1578. po Łacinie wydana. A teraz zaś z przyczynieniem tych krolow, ktorych w Łacinie niemasz: Tutzież krolestw, Państw, Insuł, ziem, y Prowincyi ku tey Sarmacyey przyległych: iako Grecyey, ziem Słowieńskich, Wołoscy; Pannoniey, Bohemiey, Germaniey, Daniey, Szwecyey, Gotyey, etc. Przez tegoż Auotora z wielką pilnością Rozdziałami na X Ksiąg krociuchno zebrana, a z Łacińskiego na Polskie przełożona. Cum Gratia Priuilegio S.R.M. w Krakowie, w Drukarniey Mikołaja Loba, Roku Pańskiego 1611, ks. I, cz. 2, s. 1.*

¹⁴ Ковальський, *Источниковедение*, 83–84, 106, прим. 23; Николай Ковальский, «Источники по истории Украины XVI — первой половины XVII в.» (Автореферат диссертации... д-ра ист. наук, Московский государственный университет, 1984), 29; Дячок, «Анализ рукописных переводов», 28–29.

та Миколи Жінкіна, припустився помилки, зарахувавши до перекладів, що зберігаються у Російській національній бібліотеці у Санкт-Петербурзі, рукопис із Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна¹⁵. Насправді цей кодекс нині належить відділові книжкових пам'яток, цінних видань і рукописів Харківської бібліотеки. Він має дерев'яні палітурки, обтягнуті пергаментом з тисненням по периметру; колишні застібки втрачено.

Переклад зроблено з видання 1611 р., його назва «Опись Сарматіи Европейскія...» є дослівним перекладом назви оригіналу крім зміни слова «Хроніка», яке було у латинськомовних виданнях 1578 та 1581 pp. («Sarmatiae Europaeae descriptio»), на слово «Опис»¹⁶:

Kronika Sarmacyey Europskiej, w ktorey sie zamyka krolestwo Polskie ze wszytkiemі Państw, Xięstw, y Prowincyami swemi: tudzież też Wielkie Xięstwo Litew., Ruskie, Pruskie, Zmudzkie, Inflantskie, y część Tatarow. Przez Alexandra Gwagnina z Werony, Hrabie Pałacu Laterańskiego, Rycerza pasowanego, y Rotmistrza Jego K. M. Perwey Roku 1578. po Łacinie wydana. A teraz zaś z przyczynieniem tych krolow, ktorych w Łacinie niemasz: Tutzież krolestw, Państw, Insuł, ziem, y Prowincyi ku tey Sarmacyey przyległych: iako Grecyey, ziem Słowieńskich, Wołoscy; Pannoniey, Bohemiey, Germaniey, Daniey, Szwecyey, Gotyey, etc. Przez

Опись СарматіиЄвропейскія, в Которой заключаетса Королевство Полское со всѣми областми, княженіями, и Странами Своими, здеесже и великое Княженіе Литовское, Руское, Пруское, Жмудское, Инфлантское, Московское, и част Татаръ. Чрезъ Алѣксандра Гвагнина из Верони Графа Палаты Латеранскія, Кавалера Свѣдителя [?]овайного и Ротмистра Его Королевского Высочества Первѣе року 1578: полатини изданная, а нинѣ за докладомъ тихже Королеи, Которихъ в латинской не имѣся, тутже Королевствъ, областей, острововъ, земель, и Странъ до тоєю же Сарматіи належащих, яко Греції, Земель Славенскихъ, Волоской Земли, Паннонии, Богемии, Германии, Дании, Швеции, Гооии и прочиихъ чрез того

¹⁵ Franciszek Sielicki, «Kronikarze polscy w latopisarstwie i dawnej historiografii ruskiej,» *Slavia Orientalis* XIV (2) (1965): 171; Александр Соболевский, Переводная литература Московской Руси XIV–XVII вековъ. Библиографические материалы (Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1903), 76–78; Жинкин, «Краткие сведения,» 472.

¹⁶ ЦНБ ХНУ, 194/с, арк. 1.

tegoż Auotora z wielką pilnością Rozdziałami na X Ksiąg krociuchno zebrana, a z Lacińskiego na Polskie przełożona. Cum Gratia Priuilegio S.R.M. w Krakowie, w Drukarniey Mikołaja Loba, Roku Pańskiego 1611.

жъ Автора з великимъ прилѣжанієм, роздѣленієм на 10 Книгъ: в кратцѣ собранном, и ѿ латинскаго на полское переведенная. За позволеніємъ и привилегіями Королевскаго Высочества: в Краковѣ в друкарнѣ Николая Лоба Року божіею 1611:

У перекладах назв усіх книг, хоч їх тлумачили різні особи, слово «хроніка», традиційне для західного письменства, скрізь було замінене на вітчизняний «літопис» (наприклад, «Kronika W. X. Litewskiego» і «Лѣтопись Великого Княженія Литовского»¹⁷). Загалом перекладено всі десять книг польськокомовного оригіналу. Рукопис нараховує 477 аркушів in folio. Втрачено 1–2 заключні аркуші, оскільки спільний реєстр останніх двох книг обривається на літері «Ч» (тут значиться одна позиція).

Текст написано українським скорописом. Більша частина аркушів має філігрань з літерою «W» під короною, нижче літери «ІНК» меншого розміру. Подібну філігрань, але без трьох останніх літер, див.: Гераклитов № 1021 (1639 р.)¹⁸. Віддалено вона нагадує водяні знаки, теж без літер «ІНК», у каталозі Дианова, Костюхина № 56 (1594–1607 pp.), № 57 (1640–1664 pp.), № 58 (1697 р.)¹⁹. Зустрічається ще один водяний знак у вигляді іспанського щита з двома паралельними діагональними лініями, котрі йдуть з верхнього правого геральдичного кута (тобто головної геральдичної фігури), між якими розташовано три чотирипелюсткові квітки, щит обрамлений наметом. Три філіграні, що є на одному-двох аркушах кожна, дуже невиразні.

Переклад за оформленням нагадує видання 1611 р.: текст у рамці, згори наведено коротку назву книги, внизу справа, під рамкою, — перше слово наступної сторінки, на полях заголовки.

¹⁷ Там само, арк. 143.

¹⁸ Александр Гераклитов, *Филиграни XVII века на бумаге рукописных и печатных документов русского происхождения* (Москва, 1963). Далі посилання у тексті із зазначенням прізвища автора (авторів) та номера філіграні.

¹⁹ *Водяные знаки рукописей России XVII в.: По материалам Отдела рукописей ГИМ*, сост. Т. В. Дианова, канд. ист. наук Л. М. Костюхина. Отв. ред. докт. ист. наук В. И. Буганов (Москва, 1980).

Як і в оригіналі, після кожної книги вміщено реєстр — зміст, де за абеткою розміщено заголовки на полях із вказанням сторінок. Немає тільки реєстру восьмої книги, а для дев'ятої і десятої він спільний²⁰, як і в оригіналі. Книги мають свою внутрішню пагінацію, але реєстри не пронумеровані, що теж відповідає оригіналові (у виданні пагінація для дев'ятої та десятої книг загальна, але перші шість сторінок дев'ятої книги помилково пронумеровані як продовження восьмої)²¹. У тексті рукопису є пропуски, що призначалися, ймовірно, для зображень. Текст на арк. 316–319 зв. і 462–467 зв. не має відношення до Хроніки Іваньїні; очевидно, ці аркуші були помилково переплетено в одній зв'язці з перекладом²². Перший фрагмент міститься між книгою шостою «Лѣтопись земель заморскихъ» (в оригіналі — «Kronika ziem zamorskich») та книгою сьомою «Лѣтопись велькаго княженія Московского и Провынций до онаго належащихъ» (в оригіналі — «Kronika W. X. Moskiewskiego, y Państw do niego należących»); тут його названо: «Г҃ю Княженіи Кіевскомъ Привѣлей ѿ привращеніи Княженія Кіевскаго До Корони Полскои»²³. Другий фрагмент міститься після десятої книги про кордони Європейської Сарматії, перед спільним реєстром до дев'ятої та десятої книг. Його назва: «Г҃ю Землѣ Волинской Рилегіи привращенія Землѣ Волинской до Корони Полскои»²⁴. Переклад, слід думати, здійснений з того самого джерела, що й попередній. Назви обох фрагментів аналогічні заголовкам відповідних правових актів: «O Księstwie Kijowskim. Przywilej przywrocenia Księstwa Kijowskiego do Korony Polskiej» від 6 червня 1569 р. та «O Ziemi Wołyńskiej. Przywilej przywrocenia Ziemi Wołyńskiej do Krolestwa Polskiego» від 26 травня 1569 р.²⁵ Перед

²⁰ ЦНБ ХНУ, 194/с, арк. 476зв.–477 зв.

²¹ *Kronika Sarmacyey Europejskiej*, ks. VIII–X.

²² У книгу вкладено аркуш із заміткою світлої пам'яті мого наукового керівника проф. Миколи Ковальського такого змісту: «Эти листы (462–467) ошибочно вошли в сквозную нумерацию всей рукописи и не имеют отношения к 10 книге “Сармации”. Как и лл. 316–319 = относятся к истории Украины и Люблинской унии. 23/II-73 Н. Ковальский».

²³ ЦНБ ХНУ, 194/с, арк. 284, 320, 316зв.

²⁴ Там само, 194/с, арк. 463.

²⁵ *Unia Lubelska 1569 roku. Akty prawne, wstęp i opracowanie Henryk Litwin* (Київ, 2019) (= *Люблінська Унія 1569 року. Правові акти, передмова й упорядкування Генрик Літвін* (Київ, 2019)), 37, 27.

титульним аркушем до книги вкладено зігнутий навпіл аркуш з обірваним написом. Він має філігрань «Propatria» з двоголовим орлом та вензелем А. Н. Гончарова, яку наводить Клепиков, 1978, № 1093 (1743 р.)²⁶. Літочислення в рукописі подається «від Різдва Христового»; дати наведено арабськими цифрами і кириличними буквами.

Безсумнівно, переклад здійснювався у якомусь закладі. Над ним працювало багато людей. Ім'я кожного зазначене після перекладеного ним фрагменту. Зустрічаються підписи латинською і польською мовами. Деякі імена наведені двічі. Микола Ковальський писав, що число перекладачів перевищує 55 чоловік²⁷, порахувавши, мабуть, і повторення (підписи 8 осіб є під двома фрагментами). За моїми підрахунками, є підписи 51 особи (див. далі), якщо вважати, що підпис «Губчиць» без зазначення імені залишив Володимир Губчиць або Григорій Губиць, чиї підписи стоять під наступними фрагментами²⁸. Під одним фрагментом підпис перекладача відсутній²⁹. Натомість є два чисті аркуші з підписом «Евфимієвъ» внизу останнього³⁰, а також два останні чисті аркуші фрагменту, що перекладався Медицьким³¹. Над перекладом, очевидно, працювало одночасно кілька людей: кінець попередньої і початок наступної книги завжди написано різними особами. На користь цього припущення говорить і те, що в одній зв'язці з перекладом Хроніки Гваньїні випадково опинилося два фрагменти з інших творів, підписані іменами, котрих немає серед її перекладачів, а також реєстр першої книги, що опинився посеред сьомої книги³².

Запис на аркуші, приклеєному до обкладинки, — «Въ остатѣ от августа 20 дня 37 руб. 87 коп.», — зроблений почерком, схожим з тими, якими написана книга, не дозволяє конкретизувати ні дату, ні місце створення перекладу. Але зробити це дають змогу імена перекладачів.

²⁶ Сократ Клепиков, *Филиграни на бумаге русского производства XVIII — начала XX века* (Москва, 1978).

²⁷ Ковальський, *Источниковедение*, 83–84.

²⁸ ЦНБ ХНУ, 194/с, арк. 165–178 зв.

²⁹ Там само, 194/с, арк. 109–116 зв.

³⁰ Там само, арк. 271–271 зв.

³¹ Там само, арк. 355–355 зв.

³² Там само, арк. 316–319, 462–467, 315 зв., 354 зв.

Передовсім звертає на себе увагу підпис «*Gregorius Koniski*». Відомий український вчений і релігійний діяч Григорій (в схимі Георгій) Кониський (20.11.1717–13.02.1795) навчався в Києво-Могилянській академії у 1728–1743 рр. 20 серпня 1744 р. ректор академії Сильвестр доповідав, що на 1744–1745 навчальний рік призначив професором поетики «пана Коньського, которий такъ доволній въ поетики, что какъ бы родился къ ней». У наступні роки був учителем, професором, префектом і ректором (з 1751 р.). Викладав поетику, риторику і філософію. У лютому 1752 р. був професором богослов'я. 20 серпня 1755 р. висвячений в сан білоруського єпископа і відбув до Могильова³³. Очевидно, що брати участь у перекладі фрагменту Хроніки Гваньїні він міг лише у роки його навчання. У списку за 21 лютого 1738 р. він згадується серед студентів класу філософії: «Григорій Коньскій. 20. Полку Нѣжинского з Нѣжина синь козачій. Добраго» (число показує вік, а останнє слово означає ставлення до навчання, успішність). У відомості 1742 р. «Григорей Коньскій» фіксується серед студентів класу богослов'я³⁴. Так само студентом цього класу він значиться у списку осіб, котрі 1742 р. присягнули на вірність імператриці Єлизаветі Петрівні³⁵.

³³ *Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. Отделение II (1721–1795 гг.)*, со введением и примечаниями Н. И. Петрова, т. 1 (1721–1750 гг.), ч. II: Приложения (Київ: Типография И. И. Чоколова, 1904), 305–306, 433–435; Николай Мухин, *Киево-Братский монастырь. Исторический очерк* (Київ: Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1893), 170; Дмитрий Вишневский, *Киевская Академия в первой половине XVIII столетия (Новые данные, относящиеся к истории этой Академии за указанное время)* (Київ: Тип. И. И. Горбунова, 1903), 142–143, 203–208; Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі — ЦДАК України), ф. 51, Генеральна військова канцелярія, оп. 1., спр. 2378, Лист київського митрополита Тимофія Щербацького про призначення префекта та викладача богослов'я Київської академії Георгія Кониського депутатом у комісію для обрання нового переяславського єпископа, арк. 1, звернення 22.04.2025, <https://archium.cdiak.archives.gov.ua/file-viewer/64114#file-1100726>; *Українські письменники*, 368.

³⁴ *Акты и документы*, 1 (II): 63; Юрій Мицик, «Два документи з історії Києво-Могилянської академії XVIII ст.» *Наукові записки НАУКМА. Історичні науки* 2 (2019): 128.

³⁵ *Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. Отделение II (1721–1795 гг.)*, со введением и примечаниями Н. И. Петрова,

Логічно припустити, що й інші перекладачі були студентами Києво-Могилянської академії (далі — КМА). Серед опублікованих джерел з історії цього навчального закладу першочергове значення мають списки вихованців. У «Каталозі синтаксими від року Господнього 1736 до року Спасителя нашого 1737» («*Catalogus syntacticorum anno Domini 1736 in annum Salvatoris 1737*»), складеному професором Митрофаном Довгалецьким (далі — Каталог), вказується ім'я та прізвище учня, рекомендація щодо його подальшого навчання, національність та умови життя («*Natio et conditio vitae*»). У березні-квітні 1737 р. ієромонах Ієронім Миткевич за розпорядженням Київського архієпископа Рафаїла Заборовського уклав донесення, де викладалися «подлинные обстоятеліе извѣстія в томъ имянно: сколько въ какой школѣ латинскаго ученія, наученъ отъ Теологіи даже до Аналогіи, учениковъ имѣется, прописывая каждого порознь імя, прозваніе, изъ какова чина родителей, коликихъ отъ рождѣнія лѣтъ, и какой надежды въ ползу отчества въ ученіи своемъ; и оніи вѣдомости». 6 квітня 1737 р. було складено «Табель школи піитики о ученикахъ» (далі — Табель). 21 лютого 1738 р. Київський архієпископ Рафаїл Заборовський склав донесення Святійшому Синоду з іменними відомостями про вчителів і всіх вихованців КМА за 1737–1738 навчальний рік, а 24 грудня 1738 р. — донесення із зазначенням імен учнів, що були синами духовних осіб. Цей список містить більше відомостей порівняно з попередніми, оскільки Синод вимагав вказувати: 1) «Кто имяны и изъ какихъ чиновъ»; 2) «Сколько кому отъ роду лѣтъ»; 3) «Время опредѣленія въ школу»; 4) «Чему обучены»; 5) «Что нынѣ обучаютъ»; 6) «Кто къ наукѣ понятны и кто не понятенъ»; 7) «Кто когда и куда выбыли». Аналогічні списки було складено 9 грудня 1739 р., 4 вересня 1740 р., 4 вересня 1741 р., 4 вересня 1742 р., 4 вересня 1743 р. та 12 вересня 1744 р.³⁶ Юрій Мицик також опублікував чернетку відомості про ченців та спудеїв КМА за 1742 р., де перераховано студентів класу богослов'я³⁷. Список монахів Києво-Братського монастиря, студентів

т. 2 (1751–1762 гг.) (Київ: Типография И. И. Чоколова, 1905), 455. Висловлюю вдячність проф. Максиму Яременку, який звернув мою увагу на цей документ.

³⁶ *Акты и документы*, 1 (II): 23–35, 59–90, 95–194, 196–265.

³⁷ Мицик, «Два документи», 128.

Академії та їхніх служителів, котрі 1742 р. присягнули на вірність імператриці Єлизаветі Петрівні (далі — список присяги), містить інформацію, відсутню в інших опублікованих джерелах³⁸. Врешті, при укладанні наведеного далі переліку було використано складений Миколою Петровим зведений список професорів Київської академії з 1721 до 1750 року³⁹.

Інформація про студентів КМА, чії підписи стоять на перекладі Хроніки Алессандро Іваньїні

Іоаннъ Мокієвскій. Відомо, що Іван Стефанович Мокієвський народився близько 1718 р., помер 30 березня 1747 р. У КМА навчався упродовж 1733–1745 рр., починаючи від класу поетики й завершуючи богослов'ям. На 1745–1746 навчальний рік був поставлений учителем класу інфіми, а 16 серпня 1746 р. затверджений на посаду викладача грецької мови у класі граматики; помер 1747 р.⁴⁰ У списку студентів класу поетики початку 1738 р. характеризується так: «Іоанъ Мокієвскій. 20. Полку Лубенского з села Мокієвки синъ посполитихъ. Доброга». Детальніше про нього повідомляється у списку 24 грудня 1738 р.: «Полку малоросійского Лубенского села Мокієвки церкви святых мученицы Параскевы попа Стефана синъ Іоаннъ Мокієвскій. 20. 1734 году ноября 5 дня. Поетики. Риторики. Средственный». Як бачимо, тут вказано, що він почав навчатися 5 листопада 1734 р.; це підтверджується і записом 1739 р.: «Полку Нѣжинского села Мокієвки церкви святой великомученицы Параскевиі попа Стефана Александрова синъ Іоаннъ Мокієвскій. 21. 1734 году ноября 5 дня. Поэтики. Риторики. Понятень». Однак, у списку слухачів класу риторики від 4 вересня 1740 р. сказано, що 21-річний Іван Мокієвський почав навчатися 9 вересня 1733 р., і що він «Полку Нѣжинского села Мокієвки церкви святых Парасковіи попа Александра», а не Стефана. Чи це інша особа, чи помилка укладача списку — неясно. Швидше друге, бо в черговому списку студентів класу філософії 4 вересня 1741 р.

³⁸ *Акты и документы*, 2: 452–468.

³⁹ *Акты и документы*, 1 (II): 283–310.

⁴⁰ *Києво-Могилянська академія в іменах, XVII–XVIII ст.: Енцикл. вид.*, упоряд. З. І. Хижняк; за ред. В. С. Брюховецького (Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2001), 376; *Акты и документы*, 1 (II): 306.

22-річного Івана Мокієвського знову названо сином попа Стефана, який почав навчатися 9 вересня 1733 р., і те саме — в списку «філософів» наступного року: тут його згадано як 23-річного з високою оцінкою «преизрядній». Серед студентів класу богослов'я Іван Мокієвський фіксується двічі: у списку за 4 вересня 1743 р. він «добрь», а в списку за 12 вересня 1744 р. «весьма добрь». У зведеному переліку професорів зазначається, що Іван Мокієвський був світською людиною. Помер у 1747 р.⁴¹

Стефанъ Семяновскі. Його згадано 1737 р. як учня класу синтаксими: «Стефанъ Семяновскій. З села Семяновки Полской области сынъ посполитихъ. 16. Ученія добраго». У 1742 р. навчався в класі філософії⁴².

Стефанъ Лазаревичъ. У лютому 1738 р. фіксується як учень класу синтаксими: «Стефанъ Лазаревичъ. 16. Полку малороссійского Нѣжинского з города Батурина сынъ козачей. Добраго»⁴³. У 1742 р. в класі філософії навчався Степан Лазарєв⁴⁴, однак, неможливо стверджувати, що це одна й та сама особа.

Өеодоръ Барвѣнскій. Уписаний до реєстру вихованців за 1737–1738 рр. як вихідець із Дрогобича: «Өеодоръ Барвинскій. 19. За рубежа Полс. области город. Другобича. Сынъ священнической. Добропостоянень и изрядень в ученію»; у списку студентів класу риторики за лютий 1738 р. запис дещо відмінного змісту: «Өеодоръ Барвѣнскій з Полщи з мѣста Дрогобича сынъ мещанскій. Ученія мѣрнаго». У 1742 р. навчався в класі філософії⁴⁵. Напевно, саме він був у 1753 р. попом Свято-Троїцької Лубенської церкви, у 1761–1765 рр. — лубенським намісником, а в 1765 р. — лубенським протопопом (у листі до митрополита священники, які не підтримували поставлення Федора Барвінського, наголошували, що він не є уродженцем Малоросії)⁴⁶.

⁴¹ *Акты и документы*, 1 (II): 71, 98, 110.126, 143, 167, 197, 228, 306; Вишневский, *Киевская Академия*, 111, 113.

⁴² *Акты и документы*, 1 (II): 50; 2: 455.

⁴³ *Києво-Могилянська академія в іменах*, 310; *Акты и документы*, 1 (II): 45.

⁴⁴ *Акты и документы*, 2: 455.

⁴⁵ Максим Яременко, «“Посполиті” в Києво-Могилянській академії у XVIII ст.: селяни чи міщани?» *Наукові записки НАУКМА. Історичні науки* 104 (2010): 16; *Акты и документы*, 1 (II): 35, 66; 2: 455.

⁴⁶ ЦДІАК України, ф. 51, оп. 1., спр. 876, Справа про спір лубенського священника Федора Барвінського з сотником Воронізької сотні

Іоань Григоровичь. На перший погляд, ішлося про знаменитого українського архітектора Івана Григоровича-Барського (1713–1785), вихованця КМА⁴⁷. Проте список учнів класу синтаксими за 1737 р. таке припущення спростовує: «Іоаннь Григоровичь. Полку малороссійского Полтавского з мѣстечка Бѣлоцерковки сынъ священническій. 13. В ученіи мѣрень». У списку початку наступного року він значиться як 14-річний студент класу поетики, навчання «безнадежднаго», а в списку 1739 р. читаємо: «Полку Миргородского местечка Белоцерковки церкви Михайловской попа Григорія Евстафіева сынъ Іоаннь Григоровичь. 16. 1735 году сентября 19 дня. Поетики. Риторики. Средственній». У списку студентів класу філософії за 1741 р. вказано, що він розпочав навчання в 19 років 5 жовтня 1735 р. і що за рівнем успішності «понятень», а наступного року його успішність підвищилася до «преизрядень». У 1742 р. навчався в класі філософії. Врешті, під 1743 р. читаємо: «1743 года юля 8 дня окончилъ философію, въ дому пребываетъ»⁴⁸.

Іосифъ Базилєвичь. Навчався в класі граматики у 1737 р.: «Іосифъ Базилєвичь. З города Кіева сынъ мѣщанскій. 13. Ученія середняго». У списку за лютий 1738 р. згадується як 15-річний учень класу синтаксими, навчання так само «середняго». Натомість у Каталозі відзначено особливу старанність Йосипа Базилевича (його тезки?) з рекомендацію перевести до наступного класу: «Iosephus Bazylewicz. Munitus constantiae praesidiis, uni se diligentiae dicavit, ideò non privatus sequentis scholae gradu honestiore. Urbis Kijoviae

Ніжинського полку Андрієм Холодовичем за дідівську спадщину своєї дружини, арк. 5, звернення 26.02.2025, <https://archium.cdiak.archives.gov.ua/file-viewer/62571#file-1072399>; спр. 2265, Справа про поділ спадщини лубенського священника Андрія Ореховського між дружинами воронізького сотника Андрія Холодовича та лубенського намісника Федора Барвінського, арк. 2, звернення 26.02.2025, <https://archium.cdiak.archives.gov.ua/file-viewer/63994#file-1098456>; Оксана Прокоп'юк, «Проповідництво у Київській митрополії XVIII століття між освітою та адміністративним примусом,» *Київська Академія* 10 (2012): 197; її ж, «Влада та шляхи її здобуття в місцевих органах єпархіального управління (1721–1786 рр.),» *Соціум. Альманах соціальної історії* 8 (2008): 96, 99–100.

⁴⁷ Зоя Хижняк, Валерій Маньківський, *Історія Києво-Могилянської академії* (Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2003), 103; Р. Бондаренко, «Григорович-Барський Іван Григорович,» в *Енциклопедія історії України: В 10 т.* (Київ: Наук. думка, 2004), 2: 201.

⁴⁸ *Акты и документы*, 1 (II): 48, 71, 110, 143, 167, 200; 2: 455.

filius civilis», а в Табелі зазначено: «Іосифъ Василіевъ (Базилевичъ). 14. Города Кѣва. Синъ посполит. родителей. Постоянства добраго, и въ ученіи остроумень». Так само похвально охарактеризований Базилевич, 15-річний студент класу риторики «з города Кіева сынъ мѣщанскій», і в списку початку 1738 р.: навчання «надежднаго»⁴⁹.

Даніилъ Базилевичъ, Даниилъ Базилевичъ. Навчався у класі граматики в 1737 р.: «Данило Базилевичъ. З города Кіева сынъ мѣщанскій. 11. Ученія мѣрного»; у списку за лютий 1738 р. він згадується уже 13-річним учнем класу синтаксими, навчання «средняго»⁵⁰. У списку присяги 1742 р. Данило Базилевич, очевидно помилково, вказаний і учнем класу філософії, й учнем класу риторики⁵¹. У 1743 р. в класі аналогії навчався його тезко: «Полку Прилуцкого села Великого Самбора церкви святителя Николая попа Василия сынъ Даніилъ Базилевичъ. 14. 1742 году генваря 22 д. Начатковъ латинского языка, далшихъ происхожденій въ тихъ же начаткахъ. Средній». Цей же Базилевич згадується у списку учнів класу інфіми за 1744 р. як 16-річний, що почав навчання 15 вересня 1743 р., «добрь»⁵². Другий з Базилевичів, напевно, не залучався до перекладу, адже тоді, коли він щойно починав навчання, решта перекладачів уже були студентами класу богослов'я.

Трофимъ Горлянский, Трофимъ Горлянский. Фіксується як студент класу риторики під 1737 р.: «Трофимъ Горлянский. З Полщи з мѣста Пѣнска Княжества Литовскаго сынъ мѣщанскій. 23. Ученія художого»⁵³. У монографії Людмили Посохової, в базі даних «Викладачі православних колегіумів», про Трофима Горляньського наведено таку інформацію: він, як світська особа з рівнем освіти «філософія», почав 1740 р. викладати у Переяславському колегіумі (за Миколою Петровим — фару та інфіму)⁵⁴. Проте у списку присяги 1742 р. він значиться учнем школи філософії КМА⁵⁵.

⁴⁹ *Акты и документы*, 1 (II): 27, 33, 51, 67, 74.

⁵⁰ Там само, 51, 73.

⁵¹ Там само, 2: 455, 456.

⁵² Там само, 1 (II): 223, 249.

⁵³ Там само, 43.

⁵⁴ Людмила Посохова, *На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII — на початку XIX ст.* (Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011), 369; *Акты и документы*, 412.

⁵⁵ *Акты и документы*, 2: 455.

Григорій Хрещатіцький. Згадується серед учнів класу синтаксими під 1737 р.: «Грегорій Хрещатискій. З града Кіева сынъ мѣщанскій. 14. Ученія добраго»; у лютому 1738 р. його ж, теж як 14-річного, зафіксовано серед студентів класу поетики, навчання «мѣрнаго». У 1742 р. вивчав філософію⁵⁶.

Іоаннъ Стоцький. У лютому 1738 р. був студентом класу поетики: «Іоанъ Стоцькій. 14. Полку Лубенского з города Ромна сынъ козачей. Ізряднаго». Згідно зі списком присяги 1742 р., студіював філософію⁵⁷.

Іоаннъ Ярошевскій. Навчався у 1737 р. в класі синтаксими: «Іоаннъ Ярошевскій. Полку малороссійского Лубенского з села Ярошевки сынъ священнической. 15. В ученіи добръ». У списку студентів класу поетики за лютий 1738 р. помилково вказано його вік: 18 років замість 16, навчання «ізряднаго». У списку студентів класів поетики й риторики за 24 грудня 1738 р. зазначено дещо інше походження: «Полку малороссійского Переяславского церкви Рождества пресвятыя Богородицы попа Іоанна сынъ Іоаннъ Ярошевскій. 17. 1734 году сентября 9 дня. Поетики. Риторики. Средственный». Залишається припускати, що батько студента у 1738 р. був переведений на нове місце служби. Як син попа Іоанна Тимофієва, Ярошевський згадується тоді ж серед студентів класу риторики: «понятень и добръ», і ще раз під 1740 р., уже 19-річним: «понятень». Наступного року 20-річного Ярошевського бачимо серед учнів класу філософії з характеристикою «весьма понятень» і там само 21-річного: «весьма добръ». У 1742 р. навчався у тій самій школі (у списку присяги записаний як Іванъ Ерошевскій). У 1743 р. Іван Ярошевський уже був студентом класу богослов'я: «добръ». У цьому ж класі, у віці 23 роки, він навчався й наступного року (список 1744 р.): «добръ». На 1746–1747 навчальний рік його призначили вчителем класу фари (аналогії), а на наступний рік — класу інфіми. Афанасій Лобисевич, що навчався в КМА упродовж 1747–1754 рр., пізніше згадує у листі до колишнього ректора Георгія Кониського своїх учителів, зокрема «смирennemудрого» Ярошевського. У зведеному списку професорів зазначено, що Іван Ярошевський закінчив студії 1747 р. Навчаючись у класі бо-

⁵⁶ Там само, 1 (II): 47, 71; 2: 455.

⁵⁷ Там само, 1 (II): 70; 2: 455.

гослов'я, став у 1746–1747 рр. учителем аналогії, а в 1747–1751 рр. інфіми ще як світська людина, а прийнявши постриг під іменем «Йоасаф», знову викладав у класі інфіми впродовж 1749–1750 та 1750–1751 навчальних років уже під монашим іменем⁵⁸.

Георгій Павелко. Навчався в лютому 1738 р. в класі поетики: «Григорій Павелко. 14. Полку Миргородского з города Миргорода синь козачей. Надежднаго». У 1742 р. він був учнем класу філософії⁵⁹. Іменами «Георгій» та «Григорій» могли називати одну й ту саму людину.

Іванъ Блажевскій. Відомо, що Іван (монаше ім'я Йосиф) Блажевський народився 1723 р.; до КМА вступив на початку 1730-х. Зокрема, його ім'я є у списку студентів класу поетики за 1737 р., а в Табелі він характеризується як «изрядного состояния и доброй надежды». У класі риторики, в списку за лютий 1738 р., зазначено: «Іоаннь Блажевскій. 15. З города Кіева синь мешчанскій. Мѣрнаго». Згідно зі списком присяги 1742 р., вивчав філософію⁶⁰.

Григорі[й] Ярославск[ій]. Навчався у 1737 р. в класі синтаксими: «Григорій Ярославскій. Полку малороссійского Нѣжинского з города Глухова сынъ посполитихъ. 14. В ученіи добръ». У лютому наступного року бачимо його, вже 16-річного, у списку студентів класу поетики, навчання «нехудаго». Учнем класу філософії був у 1742 р.⁶¹

Захарій Симоновичъ. В Каталозі сказано, що він — учень класу синтаксими, син священика з Києва, через слабе здоров'я успіхів посередніх, але достатніх, лагідний, слухняний і послідовний («Zacharias Symonowicz. Ob debilitatem virium mediocriter callet, sed applicativus, mitis, obediens et continuus in schola. Urbis Kijoviae filius sacerdotis»). А в Табелі студентів класу поетики зазначено: «Захарій Симоновичъ. 16. города малорос. Квева. Синь священни-

⁵⁸ Там само, 1 (II): 48, 71, 98, 110, 112, 127, 143, 168, 197, 228, 307; 2: 455; Вишневский, *Киевская Академия*, 102, 112; Хижняк, *Маньківський, Історія Києво-Могилянської академії*, 61; Олена Дзюба, *Приватне життя козацької старшини XVIII ст. (на матеріалах епістолярної спадщини)* (Київ, 2012), 263–264.

⁵⁹ *Акты и документы*, 1 (II): 69; 2: 455.

⁶⁰ *Києво-Могилянська академія в іменах*, 75, *Акты и документы*, т. 1, 34, 67; *Акты и документы*, 2: 455.

⁶¹ *Акты и документы*, 1 (II): 48, 72; 2: 455.

ческій. В постоянствѣ несумнителень и въ ученіи мѣренъ». Він же навчався у класі поетики в лютому 1738 р.: «Захарій Симонович. 3 города Кіева сынъ мещанской. Не худаго». У списку 1740 р. запис точніший: «Города Кіева церкви царо-Константиновской попа Симеона сынъ Захарій Симонович. 20. 1732 году сентября 10 дня. Поэтики. Риторику. Средній». У 1741 р. бачимо його, вже 21-річного, студентом класу філософії з характеристсикою «посредственъ». 22-річний Захарій Симонович продовжив навчання у класі філософії й наступного року, охарактеризований як «средній». У списку 1743 р. читаємо: «1743 года юля 8 дня окончилъ философію, въ дому пребываетъ»⁶².

Іоаннъ Лехнѣцкій. У списку студентів класу риторики 1740 р. про нього сказано: «Полку Лубенскаго церкви Покрова пресвятыя Богородицы попа Іоанна сынъ Іоаннъ Лехнѣцкій города Лохвицѣ. 20. 1732 году сентября 28 дня. Поэтики. Риторику. Понятень». Наступного року він, уже 21-річний, навчався у класі філософії, «понятень». Згідно зі списком присяги 1742 р., був студентом філософії, а за списком 1743 р. — класу богослов'я, «слабого ученія». Натомість, як свідчить запис від 12 вересня 1744 р.: «1744 году сентября 18 дня за болѣзнію оставилъ»⁶³ (можливо, тут помилка у дні — не 18-го, а 8-го).

Михайло, Михаилъ Зубъ. В лютому 1738 р. навчався у класі риторики: «Михайль Зубъ. 22. З заграницѣ з села Вешатичовъ сынъ посполитихъ. Слабаго». У 1742 р. вивчав філософію⁶⁴.

Іоанъ Евфимієвъ, Іоанъ Евфиміевичъ (?). Серед учнів класу синтаксими у лютому 1738 р. фіксується: «Іоанъ Евфимієвъ. 16. Полку малороссійского Слободского з города Ахтирки сынъ писаря полкового. Доброго». У 1742 р він — студент школи філософії. У лютому 1738 р. в класі інфіми навчався «Александръ Евфимієвъ. 10. Полку малороссійского Слободского з города Ахтирки сынъ писаря полкового», очевидно, молодший брат Івана. За списком присяги 1742 р. він був учнем риторики. Водночас у класі аналогії на початку 1738 р. згадується: «Іоанъ Евфиміевичъ. 13. Малороссійского полку Нѣжинского з города Новыхъ Млиновъ сынъ священниче-

⁶² Там само, 1 (II): 32, 35, 72, 126, 142, 167, 200; 2: 455.

⁶³ Там само, 1 (II): 127, 143, 197, 228; 2: 455.

⁶⁴ Там само, 1 (II): 69; 2: 455.

ській. Мѣрнаго»; про нього ж у списку від 24 грудня того самого року зазначено: «Полку Нѣжинского города Новихъ Млиновъ церкви соборной попа Стефана синь Іоаннь Евфимовичъ. 13. 1737 году октября 16 дня. Начаткамъ латинского языка. Далшихъ происхожденій въ тихъ же начаткахъ. Непонятень», але в списку 1739 р. класу інфіми його вже охарактеризовано: «изрядный»⁶⁵.

Григорій Стринжа. Григорій Григорович Стринжа народився близько 1710 р.; у КМА навчався з 1726 р, вірогідно з перервами, зокрема у 1738–1741 рр. вивчав філософію, а у 1741–1743 рр. — богослов'я; 26 червня 1743 р. завершив курс⁶⁶. Зі списку студентів класу філософії за лютий 1738 р. дізнаємося: «Григорій Стринжа. 27. Полку Полтавского з мѣста Пѣсок синь священнической. Добраго»; детальніше про нього йдеться у списку цього ж класу від 24 грудня 1738 р.: «Полку Полтавского з мѣста Бѣликовъ церкви Покрова пресвятыя Богородицы попа Григорія синь Грегорей Стринжа. 28. 1726 году сентября 11 дня. Логики и метафизики. Физики. Изрядный». (мабуть, батька-священника перевели до іншої парафії). У списку 1739 р. Григорія Стринжу, тоді 29-річного, згадано серед студентів класу богослов'я: «изрядень», а в списку 1740 р. зазначено: «Богословию оканчиваетъ добръ. Добръ». Таку саму оцінку «добръ» йому, вже 31-річному, надано в списку цього ж класу 1741 р., а в черговому списку 1742 р. його, на той час 32-річного, охарактеризовано: «преизрядень». Вихованцем богослов'я він зафіксований і в списку присяги 1742 р. Нарешті, в списку 1743 р. читаємо, що Стринжа: «1743 года іюня 26 окончилъ окружно богословіе, въ дому пребываетъ»⁶⁷.

Георгій Сломѣнскій, Георгій Сломенскій. Очевидно, це Григорій (монаше ім'я Гедеон) Слонимський (Сломинський) (1715–1772), який навчався у КМА, а по її закінченні у 1744 р. прийняв чернечий постриг. До 1747 р. він був тут же викладачем риторики і професором філософії⁶⁸. У списку за 21 лютого 1738 р. про нього, як сту-

⁶⁵ Там само, 1 (II): 74, 80, 85, 105, 117; 2: 455, 456.

⁶⁶ *Києво-Могилянська академія в іменах*, 516.

⁶⁷ *Акты и документы*, 1 (II): 65, 97, 107, 124, 141, 165, 196; 2: 454; Мицик, «Два документи», 128.

⁶⁸ *Києво-Могилянська академія в іменах*, 495; Виктор Асоченский, *Київ с древнейшим его училищем Академиею* (Київ: Университетская типография, 1856), 2:140.

дента класу філософії, сказано: «Георгій Сломѣнскій. 23. С Полци з мѣста Жолкви синъ священнический. Добраго»; у списках 1742 р. його вже згадано серед учнів класу богослов'я. У зведеному списку професорів КМА 1721–1750 рр. під номером 65 читаємо: «Гедѣонъ Сломинскій, родомъ изъ Польши, окончившій образование въ Кіевской Академіи въ 1743 году, въ 1744–45 г. преподавалъ здѣсь курс піитики подъ заглавіемъ “Praecepta de arte poëtica”, а въ 1745–47 годахъ “Cursus philosophicus”». Як бачимо з донесення ректора Академії Сильвестра від 20 серпня 1744 р., «пречестного ієромонаха Гедѣона Сломѣнского» було призначено професором поетики на 1744–1745 навчальний рік, а на наступний, 1745–1746 рік — професором поетики та риторики. Упродовж 1745–1746 року він викладав філософію, з 1754 р. став ректором і наставником Троїцької семінарії, а впродовж 1758–1761 рр. був ректором Московської академії та архимандритом Заіконоспаського монастиря⁶⁹.

Daniel Hrabina. Перекладач фрагменту іншого твору, помилково переплетеного разом з перекладом Хроніки Іваньїні, був у 1737 р. студентом класу поетики: «Данииль Грабина. Полку Слободского Ахтирского з села Рубліовки сынъ посполитихъ родителей. 19. В ученіи прилѣжній»; така сама успішність фіксується й у Табелі. У списку за лютий 1738 р. його згадано як 20-річного студента класу риторики, навчання «мѣрнаго». У 1742 р. Данило Грабина студіював богослов'я⁷⁰.

Василь Думнѣцкій. Навчався у 1737 р. в класі поетики: «Василій Думнѣцкій. З мѣста Бердичева Полской области сынъ козацій. 16. В ученіи изряденъ»; те саме в Табелі: «в постоянствѣ и въ ученіи изряденъ». У списку студентів класу риторики за 21 лютого 1738 р. читаємо: «Василій Думнѣцкій. 18. З Полци з мѣстечка Бердичева синъ посполитихъ. Надежднаго». Згідно зі списком присяги 1742 р., Василь Думнецький був студентом богослов'я⁷¹.

Феодоръ Данѣлевскій. На початку 1738 р. навчався в класі риторики: «Феодоръ Данѣлевскій. 18. Полку малороссійского Лубенского з села Новаковъ синъ священнический. Надежднаго»; те саме в грудневому списку того самого року: «Полку малоросси-

⁶⁹ *Акты и документы*, 1 (II): 62, 142, 304, 326, 433–435; 2: 454; Мицик, «Два документи,» 128; Вишневский, *Киевская Академія*, 202–203.

⁷⁰ *Акты и документы*, 1 (II): 44, 33, 66; 2: 455.

⁷¹ Там само, 1 (II): 44, 33, 66; 2: 454.

йського Лубенського села Новаковъ церкви Андрея Первозванного попа Андрея синъ Θεодоръ Данѣлевскій. 19. 1731 году генваря 8 дня. Поетика. Риторики. Понятень». На дещо інше походження на-трапляємо в списку 1739 р.: «Полку Лубенскаго села Халандинець церкви святаго Андрея Первозванного попа Андрея сынъ Θεодоръ Данеліевскій. 20. 1731 году генваря 8 дня. Риторики. Философію. Понятень» (можливо, батька перевели до іншої парафії). У списку студентів класу філософії за 1740 р. читаємо те саме, хоч назву села й передано трохи інакше, а в даті початку навчання, найімовіріше, допущено помилку: «Полку малороссійскаго Лубенскаго церкви Андрея Первозванного села Коландинець попа Андрея сынъ Θεодоръ Данѣліевскій. 21. 1739 года сентября 18 дня. Логикѣ. Физику. Добрь». На це вказує запис у списку студентів класу богослов'я від 4 вересня 1741 р., що 21-річний Федір Данилевський почав навчатися 18 вересня 1730 р., а його характеристика при вивченні богослов'я: «добрь». У списку студентів класу богослов'я наступного року зазначено ту саму дату початку навчання й таку саму оцінку з богослов'я: «добрь». 22-річний Федір Данилевський ще раз згадується як студент класу богослов'я під 1742 р., а в списку 1743 р. зазначено, що він «1743 года іюня отѣхаль на инспекторію до господина бригадира ахтірського»⁷².

Іваннъ Кршменецкій. Іван (монаше ім'я Ігнатій) Кременецький народився близько 1718 р., завершив навчання в КМА у 1744 р. Відомо, що вчителем до класів фари (аналогії) та інфіми на 1746–1747 навчальний рік був призначений Іоаннъ Кременецкій⁷³, але ствердити, що цей Кременецький та згаданий далі Кршменецький — це одна й та сама особа, з певністю неможливо. Натомість у списку студентів класу риторики за лютий 1738 р. фіксується таки Кршменецький: «Іоаннъ Кршменіецкій. 20. Полку малороссійскаго Кіевскаго з мещечка Носовки синъ посполитихъ. Мѣрнаго». Його ж згадано й серед студентів класу богослов'я у 1742 р.⁷⁴

Gregorius Maximowicz. Перекладач фрагменту іншого твору, помилково переплетеного разом з перекладом Хроніки Іваньїні; у

⁷² Там само, 1 (II): 68, 98, 109, 125, 141, 166, 197; 2: 455; Мицик, «Два документи», 128.

⁷³ *Києво-Могилянська академія в іменах*, 294; Вишневский, Киевская Академия, 102, 111.

⁷⁴ *Акты и документы*, 1 (II): 69; 2: 455; Мицик, «Два документи», 128.

1737 р. навчався у класі поетики: «Григорій Максимовичъ. Полку малороссійского Стародубовского з города Шептаковъ сынъ посполитихъ. 20. В ученіи изрядень». Схожа характеристика міститься і в Табелі: «Въ состояніи добръ, и въ ученіи изрядень». Його ж згадано в реєстрі вихованців за 1737–1738 рр.⁷⁵, але в списку студентів класу риторики за лютий 1738 р. уточнюється, що він походить з міщан:

«Григорій Максимовичъ. 20. З заграниць з мѣстечка Шепетовки синъ мещанскій. Мѣрнаго»⁷⁶. Можливо, це та сама особа, але було допущено помилку в запису його місця походження. Згідно зі списком присяги 1742 р., Григорій Максимович студіював богослов'я⁷⁷.

Eustaphius Hazarewicz (саме так прочитав підпис Микола Ковальський⁷⁸). Можна припустити, що йдеться про Євстафія Назаревича з Києва, згадуваного в реєстрі вихованців 1737–1738 рр. Зокрема, в списку студентів класу поетики 1737 р. фіксується: «Евстафій Назаревичъ. З города Кіева сынъ посполитихъ родителей. 17. В ученіи скоропостижень»; аналогічно в Табелі: «Постояненъ и скоропостижень в ученіи». У списку за лютий 1738 р. його, 18-річного, теж згадано в класі риторики з оцінкою: навчання «надежднаго»⁷⁹.

Митодей Медійцкій, Медицкій. Можливо, йдеться про студента класу філософії, згаданого в лютому 1738 р.: «Тимовей Медицкій. 28. С Полщи з мѣста Перемишля синъ купецкій. Мѣрнаго»⁸⁰. Не виключено, що саме про нього сказано в біобібліографії Леоніда Махновця: «Медзицький жив, очевидно, у XVIII ст., автор акростиха»⁸¹. У списку присяги 1742 р. знаходимо запис, що Тимофій Медицький студіював богослов'я⁸².

Іоанъ Рокошинскій. Іван Рокошинский навчався, згідно з джерелами 1742 р., у класі богослов'я⁸³.

⁷⁵ *Акты и документы*, 1 (II): 33, 45; Яременко, «“Посполиті” в Києво-Могилянській академії,» 16.

⁷⁶ *Акты и документы*, 1 (II): 69.

⁷⁷ Там само, 2: 455.

⁷⁸ Ковальський, *Источниковедение*, 106, прим. 23

⁷⁹ Яременко, «“Посполиті” в Києво-Могилянській академії,» 16; *Акты и документы*, 1 (II): 45, 33, 67.

⁸⁰ *Акты и документы*, 1 (II): 64.

⁸¹ *Українські письменники*, 413.

⁸² *Акты и документы*, 2: 455.

⁸³ Там само, 454; Мицик, «Два документи,» 128.

Яковъ Паскевичъ. Яків Федорович Паскевич (бл. 1722–1804), був у 1740 р. студентом класу поетики КМА, а у 1742 р. — класу філософії⁸⁴.

Bazilis Glowacki. Василь (монаше ім'я Варлаам) Гловацький вивчав у 1742 р. богослов'я. У 1749–1752 рр. був професором філософії в КМА, а потім її префектом⁸⁵.

Даніи́ль Галиховський. Можливо, мною було неправильно прочитане прізвище, і треба «Гальяховський». У списку студентів класу філософії за 24 грудня 1738 р. такий дійсно значиться: «Полку Нѣжинского города Глухова церкви пресвятыя Троицы протопопа Алексія синѣ Даніи́ль Гальяховський. 20. 1728 году октября 7 жѣ дня. Логики и метафизики. Физики. Изрядный». У списку 1740 р. його ж, уже 21-річного, згадано серед студентів класу богослов'я, що почав навчатися «1729 года ноября 1 дня», з оцінкою: «Добръ», наступного року в тому самому класі з оцінкою: «изрядень», а в 1742 р. з оцінкою: «преизрядень». Нарешті, в списку 1743 р. читаємо, що він «1743 года іюля 26 д. окончилъ окружно Богословіе, въ дому пребываетъ». Згідно з доповіддю ректора Академії Сильвестра від 20 серпня 1744 р., учителем поетики, синтаксими та граматики на 1744–1745 навчальний рік призначено «пана Даніила Гальяховскаго»; у призначенні його ж на 1745–1746 навчальний рік до класів синтаксими, поетики та риторики вчителя вже названо ієромонахом Досифеєм Гальяховським. У зведеному списку професорів читаємо, що Досифей Гальяховський, завершивши студії у 1743 р., впродовж 1746–1747 рр. викладав у КМА синтаксиму, а в 1746–1749 рр. риторику, причому уклав три посібники з цієї дисципліни, а також до серпня 1749 р. завідував бібліотекою Академії⁸⁶.

Павель Совковский. Можливо, мною було неправильно прочитане прізвище, і треба «Сопковский». Такий був серед студентів класу риторики у 1737 р.: «Павель Сопковский. Полку малороссійского Кіевского з села Мотовиловки сынѣ мужичій. 22. Ученія мѣрнаго»;

⁸⁴ *Києво-Могилянська академія в іменах*, , 421; *Акты и документы*, 2: 455.

⁸⁵ *Акты и документы*, 2: 418, 454; *Києво-Могилянська академія в іменах*, 138.

⁸⁶ *Акты и документы*, 1 (II): 97, 124, 141, 166, 196, 306, 433–435; 2: 454; Мищик, «Два документи,» 128; Вишневский, Киевская Академия, 118, 166–167; Людмила Шаріпова, «Внутрішній устрій та функціонування бібліотеки Києво-Могилянської академії до пожежі 1780 р.: спроба реконструкції,» *Рукописна та книжкова спадщина України* 6 (2000): 87.

у списку за лютий 1738 р. він же, навчання «доброго», а у відомості й списку присяги 1742 р. його зафіксовано в класі богослов'я⁸⁷. Павло (монаше ім'я Парфеній) Іванович Сопковський (Сапковський) закінчив повний курс навчання у 1744 р., далі недовго викладав у граматичних класах КМА, впродовж 1744–1745 рр. був учителем синтаксими в Новгородській семінарії, у 1750 р. став її префектом, а в 1756–1758 рр. ректором. Уже як єпископ Смоленський і Дорогобузький, Парфеній (Сопковський) разом з іншим вихованцем Академії, єпископом Могильовським, Мстиславським і Оршанським Георгієм (Кониським), уклав посібник «Книга о должностях пресвитеров приходских», що його вперше було видано в Санкт-Петербурзі 1776 р., а пізніше не раз передруковано⁸⁸.

Григорій Риновскій. Можливо, мною було неправильно прочитано першу літеру прізвища, і треба: «Гиновський». У відомості студентів школи богослов'я та у списку присяги 1742 р. такий справді значиться як Григорій Гиновский. У схемі прийняв ім'я Гавриїл. Був у КМА в 1750–1751 рр. спочатку учителем граматики, а потім викладав синтаксиму та єврейську мову. В 1751–1774 рр. — ігумен Сорочинського монастиря⁸⁹.

Іваннъ Салванскій. Можливо, мною було неправильно прочитане прізвище, і треба «Салванський». Такий був серед студентів класу поетики у 1737 р.: «Іоаннъ Салванскій. Полку малороссійскаго Гадяцкаго з города Зѣнкова сынъ посполитихъ. 16. Ученія охочо прилѣжнаго»; те саме в Табелі: «Обхожденія добраго, ученія охочо прилѣжнаго». У списку за 21 лютого 1738 р. він, уже 17-річний, був студентом класу риторики, навчання «надежнаго», а у відомості та списку присяги 1742 р. його згадано серед студентів класу богослов'я⁹⁰.

Іоанъ Чулкевъчъ. За прочитанням Миколи Жінкіна, йшлося про Івана Чискевича⁹¹. Такого дійсно згадано у відомості 1742 р. серед студентів класу богослов'я («Іван Чискиевич»), а також у

⁸⁷ *Акты и документы*, 1 (II): 43, 65; 2: 454; Мицик, «Два документи,» 128.

⁸⁸ *Києво-Могиланська академія в іменах*, 506; *Акты и документы*, 1 (II): 372; Прокоп'юк, «Проповідництво у Київській митрополії,» 188; Посохова, *На перехресті культур*, 168.

⁸⁹ *Акты и документы*, 2: 30, 408, 454; Мицик, «Два документи...», 128.

⁹⁰ *Акты и документы*, 1 (II): 45, 33, 66; 2: 455; Мицик, «Два документи,» 128.

⁹¹ Жинкин, «Краткие сведения,» 472.

списку присяги того ж року⁹². Відомо, що Іван Іванович Чишкевич (монаше ім'я Ігнатій), 1710 року народження, закінчив у 1740 р. клас філософії і до 1744 р. студіював богослов'я⁹³.

Леонтовичь (підпис без імені). Мабуть, саме про нього згадано в списку студентів класу поетики за 1737 р.: «Θεοδoρѣ Леонтовичѣ. Полку малороссійскаго Переясловскаго з города Золотоноши сынѣ козацій. 15. В ученіи изряднѣйшій»; те саме у Табелі: «В по-станствѣ изряденѣ, в ученіи изряднѣйшій». На початку наступного року він, уже 16-річний, фіксується серед студентів класу риторики, навчання «добраго», а у відомості та списку присяги 1742 р. — серед студентів класу богослов'я⁹⁴. Утім, причетними до КМА було ще кілька Леонтовичів. Зокрема, в лютому 1738 р. в класі аналогії навчався: «Григорій Леонтовичъ. 19. С полскої области Ксенжства Любомѣрскогo з города Полонного сынѣ мещанскої. Изряднаго»⁹⁵; тут же вчився невідомо коли Феофан Леонтович, який у 1744 р. викладав німецьку мову⁹⁶; у списку 1744 р. згадується: «Полку Черниговскаго села Нетрушѣ церкви святаго Духа попа Михаила сынѣ Кириллѣ Леонтовичѣ. 19. 1742 году октября 8 дня. Синтаксими. Піитики. Добрѣ»⁹⁷. Однак ці особи навряд чи могли бути залучені до перекладання.

Губчиць, Владимир Губчиць. Не виключено, що це «Губчиць Володимир (1723 — ран. 1781) — бунчуковий товариш (1751–1766–?)»⁹⁸. Слід зазначити, що у списку присяги 1742 р. Володимир Губчиць вказаний студентом класу філософії⁹⁹.

Андрей Янковскій, Андрей Янковскій. Також вивчав у 1742 р. філософію¹⁰⁰.

Петръ Морозовскій тоді ж був учнем класу богослов'я¹⁰¹.

⁹² *Акты и документы*, 2: 454; Мищик, «Два документи,» 128.

⁹³ *Києво-Могилянська академія в іменах*, 585–586.

⁹⁴ *Акты и документы*, 1 (II): 46, 33, 66; 2: 454; Мищик, «Два документи,» 128.

⁹⁵ *Акты и документы*, 1 (II): 85.

⁹⁶ Там само, 303.

⁹⁷ Там само, 239.

⁹⁸ Володимир Кривошея, Ірина Кривошея, О. Кривошея, *Неурядова старшина Гетьманщини* (Київ: «Стилос», 2009), 97. ГВК — Генеральна військова канцелярія.

⁹⁹ *Акты и документы*, 2: 455.

¹⁰⁰ Там само.

¹⁰¹ Там само, 454.

Прізвища кількох перекладачів не зустрічаються ні в словнику Ісаака Будовніца, ні в біобібліографії Леоніда Махновця, ні в енциклопедичному виданні «Києво-Могилянська академія в іменах, XVII–XVIII ст.».

* * *

Як бачимо, майже чотири п'ятих перекладачів (40 з 51) ідентифікуються як вихованці КМА. Виходячи з часу їхнього навчання, є підстави стверджувати, що переклад було створено тут десь упродовж 1730-х — на початку 1740-х років. Тоді цей навчальний заклад виступав основним центром підготовки перекладацьких кадрів Російської імперії¹⁰², причому значне місце у навчальному процесі відводилося польській мові¹⁰³. Зазвичай, навчання у Київській академії першої половини XVIII ст. тривало 12 років. По одному року відводилося на класи фари (або аналогії), інфіми, граматики, синтаксими, поетики та риторики; філософію вивчали два роки, а богослов'я — чотири чи за бажанням навіть більше. Перші чотири класи називали граматичними, причому елементарну граматику польської мови викладали вже в фарі. Окрім згаданих класів практикувалися т.зв. неординарні, тобто понаднормові класи, серед іншого — й польської мови¹⁰⁴. Як зазначав Макарій Булгаков, викладання польської мови в Київській академії завжди провадилося на високому рівні, адже, з одного боку, ніколи не бракувало викладачів, котрі її знали, а з другого, цей предмет був досить легким для учнів¹⁰⁵.

Як щойно згадувалося, граматику польської мови вивчали починаючи з першого класу (фари) й продовжували вивчати у трьох наступних. У класі риторики студенти вже мали представляти свої роботи, написані по-польському. Утім, на думку Дмитрія

¹⁰² Елена Дзюба, «Переводческая деятельность воспитанников Киевской академии (XVIII в.),» в *Культурные и общественные связи Украины со странами Европы: Сб. науч. трудов* (Київ, 1990), 53–73.

¹⁰³ Зоя Хижняк, «На шляхах історії,» в *Києво-Могилянська академія в іменах*, 13–14; Хижняк, Маньківський, *Історія Києво-Могилянської академії*, 71.

¹⁰⁴ Вишневский, *Киевская Академия*, 92–93; Хведір Тітов, *Стара вища освіта в Київській Україні XVI — поч. XIX в. (із 180 малюнками)* (Київ: Друкарня Української академії наук, 1924), 184; Хижняк, «На шляхах історії,» 69.

¹⁰⁵ Макарій Булгаков, *История Киевской академии* (Санкт-Петербург: Типография Константина Жернакова, 1843), 156.

Вишневецького, оскільки головну увагу в Академії надавали латині, вивченню польської «не давалось серйозної постановки», а відтак уже наприкінці 1740-х років Академія не готувала фахівців, здатних перекладати з польської на російську¹⁰⁶.

Схоже, переклад українською мовою Хроніки Алессандро Ґваньїні був свого роду практичним завданням для студентів. Два фрагменти з інших творів, про які згадувалося вище, дозволяють припустити, що це було поширеною практикою при вивченні іноземних мов. Зоя Хижняк та Валерій Маньківський описують організацію навчального процесу так:

Кожної суботи учні граматичних класів тримали своєрідний іспит з матеріалу, пройденого за тиждень — суботівки. Підсумовувалися домашні (окупації) та урочні (екзерциції) завдання, учні читали й перекладали з іноземних мов, демонстрували знання граматичних правил, статей Катехізису тощо. Студенти класів поезики й риторики зачитували зроблені ними переклади з іноземних мов, написані вірші й промови...¹⁰⁷.

Своєю чергою, Александер Яблоновський писав про 1730–1740-і роки таке:

Znaczenie przecież samego języka polskiego trwało niezmiennie w akademii kiowskiej w dawnej swej mocy. Ćwiczono się w nim od najniższej klasy. W myśl 7-go punktu [...] «Instrukcji» metropolity Zaborowskiego z 1734 r., uczniowie analogii i infimy winni się byli uczyć po polsku oraz obowiązani byli rozmawiać w tym języku; w średnich zaś klasach, do filozofii, chociaż obowiązkowo rozmawiano już tylko po łacinie, wykłady i ćwiczenia (occupationes) przecie robione były kolejnie w trzech językach: słowiańskim, polskim i łacińskim¹⁰⁸.

Як підкреслила Оксана Пахльовська, «українські священики й ченці, викладаючи західну філософію, поезику, фізику давньоукраїнською, польською, латинською, грецькою мовами, виховували покоління за поколінням новий тип українського інтелігента, толерант-

¹⁰⁶ Вишневецький, *Киевская Академия*, 96, 122–123.

¹⁰⁷ Хижняк, Маньківський, *Історія Києво-Могилянської академії*, 118.

¹⁰⁸ Aleksander Jabłonowski, *Akademia Kijowsko-Mohylańska: zarys historyczny na tle rozwoju ogólnego cywilizacji zachodniej na Rusi* (Kraków: Druk W. L. Anczyca i spółki, 1899–1900), 233.

ного ідеологічно та безбар'єрного в культурному спілкуванні»¹⁰⁹. Виконання перекладів практикували й у Харківському колегіумі. Людмила Посохова зазначає, що переклади з польської мови тут регулярно робили під керівництвом викладача, згодом ректора Андрія Прокоповича. Дослідницею «були знайдені шкільні вправи учнів Харківського колегіуму, які датуються 1750–1753 рр., й серед граматичних вправ віднайдені й латино-польсько-російські, а також переклади з польської й польською». Практикувалися також переклади з інших мов, зокрема, на початку ХІХ ст. вихованці Харківського колегіуму перекладали з німецької фрагменти праці професора Ляйпцизького університету Християна-Фюрхтегота Геллерта¹¹⁰.

Немає сумніву, що переклад усієї Хроніки Іваньїні зайняв багато часу, адже видання 1611 р. налічує 852 сторінки in folio¹¹¹. Вихованець тлумачив певний фрагмент книги, після чого його роботу продовжував інший. Чи могли кілька осіб перекладати одночасно? Теоретично так, однак лише за умови, що у бібліотеці КМА було кілька примірників книжки. Найдавнішим відомим документом про книгозбірню Академії є інструкція бібліотекарю від 1761 р. в копії ХІХ ст. Слід гадати, що подібні правила діяли й у попередні десятиліття. В інструкції не згадується обладнання, яке уможлиблювало б роботу в самій бібліотеці, отож фізичний доступ до книг мали тільки викладачі, натомість жоден студент:

...не міг одержати бібліотечну книгу без посередництва вчителя: «ученикам самим ни под каким видом не давать, но взымать оныя самому учителю» ... Книги выдавались вчителю під його особисту відповідальність з тим, щоб «оныя [раздавать] ученикам добронадежным» на свій розсуд, «а ненадежным не давать, опасаясь, дабы в случае потерания... [не] поплатить за оныя своими деньгами и не подпасть архипастырскому гневу»¹¹².

¹⁰⁹ Оксана Пахльовська, «Києво-Могилянська академія як чинник становлення національної самобутності української культури: парадокси еволюції», в *Києво-Могилянська академія в іменах*, 22.

¹¹⁰ Посохова, *На перехресті культур*, 67–68, 79.

¹¹¹ Олег Дячок, «Археографія видань твору А. Іваньїні та фрагментів з нього», в *Дніпропетровський історико-археографічний збірник 2* (Дніпропетровськ: Генеза, 2001), 305.

¹¹² Шаріпова, «Внутрішній устрій», 75, 85, 86.

Окрім обговореного тут перекладу, не виключено існування інших рукописних перекладів твору Алессандро Гваньїні українською мовою. Зокрема, Григорій Грабянка серед джерел свого літопису, складеного в 1710 р., згадує і Гваньїні: «Понеже въ книгахъ древними исторіографи, Римскими и Полскими, [...] Гвагнѣномъ [...] составленными, а ныне на Славенскій языкъ переведенныхъ [...]»¹¹³. Як звідси випливає, Грабянка використав не латинське чи польське видання Хроніки, а її переклад. Володимир Іконніков згадує, що у 1793 р. Катерині II було доставлено якийсь список перекладу з України чи Білорусі¹¹⁴. Про існування українського рукописного перекладу пише й Дмитро Дорошенко, не вказуючи ані місця його зберігання, ані джерела своєї інформації¹¹⁵. Утім, цю неокресленість згадки можна пояснити тим, що освічені люди в Україні добре знали польську мову, а видання Хроніки 1611 р. було у багатьох приватних і монастирських книгозбірнях¹¹⁶. Подібна ситуація характерна й для Білорусі¹¹⁷.

Звичайно, постає питання, як створений у Києві рукописний переклад опинився в Харкові. Центральну наукову бібліотеку Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна було відкрито одночасно з самим університетом у 1805 р. Станом на 2008 р. у відділі рідкісних видань та рукописів (зараз відділ книжкових пам'яток, цінних видань і рукописів) зберігалося

¹¹³ *Дѣйствія презѣльной и отъ начала поляковъ крвавишой небывалой брани Богдана Хмелницкого, Гетмана Запорожского, съ Поляки, за Найяснѣйшихъ Королей Полскихъ Владислава, потомъ и Казѣмира, въ року 1648, отпра- воватися начатой и за лѣтъ десять по смерти Хмелницкого неокончен- ной, зъ рознихъ лѣтописцовъ и изъ діаріуша, на той войнѣ писанного, въ градѣ Гадячу, трудомъ Григорія Грябянки, собранная и самобитныхъ ста- рожилковъ свѣдѣтельствѣ утврѣжденная. Року 1710. Издава Временною Комиссіею для разбора древнихъ актовъ* (Київ, 1854), 1.

¹¹⁴ Владимир Иконников, *Опыт русской историографии* (Київ, 1908), 2, кн. 2: 1948.

¹¹⁵ Дмитро Дорошенко, *Огляд української історіографії* (Прага, 1923), 122, прим. *.

¹¹⁶ Олена Дзюба, «Приватні бібліотеки України XVIII ст.: власники та репер- туар зібрань», *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)* 2 (2002): 300; Дзюба, «Польська книга», 370.

¹¹⁷ Franciszek Sielicki, *Literatura białoruska do końca XVIII wieku* (Wrocław: Wydawniczo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1985), 37.

949 рукописів XII–XX ст. Вони потрапляли до бібліотеки трьома шляхами: 1) у складі особистих колекцій; 2) як дари; 3) як спеціально придбані примірники. Значну частину рукописного зібрання складають матеріали з книгозбірні Харківського колегіуму (після 1841 р. — Харківської духовної семінарії), частину зібрання якого було передано науковій бібліотеці після 1918 р.¹¹⁸ Можливо, якраз йому й належав рукописний переклад Хроніки Гваньїні. Як пише Людмила Посохова, у цій книгозбірні, згідно з каталогом 1823 р., було 43 рукописи, серед яких «переважали конспекти з поетики, філософії риторики, богослов'я, писані студентами або викладачами, переважно латиною, кілька проповідей, панегіриків російською та польською мовою»¹¹⁹. Навчально-виховний процес у слобожанському навчальному закладі був організований за взірцем КМА, а першими його викладачами були київські вихованці¹²⁰. Не виключено, що розглянутий у цій статті рукописний переклад привіз до Харкова котрийсь із них, приступивши до викладання у Харківському колегіумі, але прямих доказів не це немає. Каталог бібліотеки Харківського колегіуму, складений 1753 р., зберігається у відділі книжкових пам'яток, цінних видань і рукописів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, але нині, на жаль, він недоступний¹²¹. Запису про рукописний переклад Хроніки Гваньїні у ньому не виявлено, як і в ще одному, пізнішому каталозі 1769 р.,

¹¹⁸ Марина Боброва, «Рукописне зібрання Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: проблеми зберігання та використання», *Вісник Львівського університету. Серія Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології* 4 (2009): 129–130.

¹¹⁹ Людмила Посохова, «Невідомий каталог бібліотеки Харківського колегіуму 1823 р.», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»* 61 (2022): 168.

¹²⁰ Людмила Посохова, «Харківський колегіум», в *Енциклопедія історії України* (Київ: Наук. думка, 2013), 10: 357.

¹²¹ Людмила Посохова, *Харківський колегіум (XVIII — перша половина XIX ст.)* (Харків: Бізнес Інформ, 1999), 121; ЦНБ ХНУ, 1817/с 895 (оскільки цей каталог, як і рукописний переклад, наразі є недоступним для дослідників, висловлюю відячність професорці Людмилі Посоховій за люб'язно надану фотокопію).

що зберігається в Центральному державному історичному архіві України у м. Києві¹²².

Оскільки встановлено, що український рукописний переклад «Хроніки Європейської Сарматії» Алессандро Гваньїні був здійснений студентами КМА упродовж 1730-х — на початку 1740-х років, є підстави стверджувати, що власне тут навчалися й ті особи, чий підписи стоять під фрагментами перекладу, проте ні в опублікованих джерелах, ні в науковій літературі їх не згадано. Це, зокрема:

Губчиць, Григорій Губчиць, як зазначалося, вірогідно,
військовий канцелярист та бунчуковий товариш.
Василь Сановичъ, тобто Василь Санович;
Григорій Роговскій (Григорій Роговський);
Тимофей Івкевичъ (Тимофій Івкевич).

Підписи п'яти особі не дозволяють визначити прізвище; один з перекладачів вказав лише ім'я, а ще один взагалі не підписався.

Подальші дослідження проаналізованого рукопису, сподіваюсь, дозволять уточнити висловлені у цій статті припущення, а також обговорити якість перекладу, здійсненого кожною з названих осіб, зокрема віршів, що ними розпочинається кожна книга Хроніки, автором яких, на думку сучасних дослідників, був Марцін Пашковський¹²³.

¹²² ЦДІАК України, ф. 1973. Харківський колегіум, оп. 1, спр. 2145, Bibliotheca collegii Charkowiensis. За допомогу в роботі зі справою висловлюю вдячність кандидату історичних наук Владиславові Безпальку.

¹²³ Michał Kuran, Marcin Paszkowski — poeta okolicznościowy i moralista z pierwszej połowy XVII wieku (Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2012), 132; Gis, Twórczość historyczna, 109.

Додаток

Особи, котрі працювали над перекладом «Хроніки Європейської Сарматії» українською мовою (відділ книжкових пам'яток, цінних видань і рукописів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 194/с), із зазначенням їхнього навчання у Києво-Могилянській академії¹²⁴

аркуші	перекладачі	початок навчання Каталог синтаксими 1736-1737	Списки												
			03-04.1737	Табель 06.04.1737	21.02.1738	24.12.1738	09.12.1739	04.09.1740	04.09.1741	04.09.1742	Відомість богослов'я 1742, Список присяги 1742	04.09.1743	12.09.1744	завершення навчання	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1-6 зв.	Симеонъ Будако[вский]														

¹²⁴ У таблиці вказано, в якому класі навчався учень, згідно із складеними списками. Класи позначені літерами: А — фара (або аналогія), І — інфима, Г — граматика, С — синтаксима, П — поетика, Р — риторика, Ф — філософія, Б — богослов'я. Якщо у джерелах зазначена різна дата початку навчання, наводяться усі варіанти. Коли інформація запозичена з наукової літератури, поруч з літерою стоїть знак &.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
7–10 зв.	Яковъ Паскевичъ								П&			Ф			
11–20 зв.	Василій Сановичъ														
21–28 зв.	Василий Ж...														
29–36 зв.	Іоаннъ Мокієвскій	1733&, 09.09.1733, 05.11.1734				П	Р	Р	Р	Ф	Ф		Б	Б	1745
37–44 зв.	Стефанъ Семяновскі			С								Ф			
45–52 зв.	Стефанъ Лазаревичъ					С									
53–56 зв.	Барвѣнскій* ¹²⁵					П	Р								
57–60 зв.	Оеодоръ Барвѣнскій*														
61–68 зв.	Стефаннъ ...полскій														
69–74 зв.	Андрей ...матовичъ ¹²⁶														
75–80 зв.	Іоанъ Григоровичъ			С		П		Р		Ф	Ф	Ф			08.07.1743

¹²⁵ * Підпис зустрічається більше одного разу. Відомості вказані щодо першого фрагменту.

¹²⁶ Діакритичні знаки переважно над літерою «и», по одному випадку над літерами «Ј» та «ѡ».

81–98 зв.	Іосифъ Базилевичъ ¹²⁷			Г		С									
		С		П	Р										
99–107	Даниїлъ Базилевичъ *			Г		С						Ф, Р (?)			
107 зв–108 зв чисті; підпис внизу арк. 108 зв.	Даниилъ Базилевичъ *	22.01.1742, <u>15.09.1743</u> ¹²⁸											А	І	
109–116 зв.	<i>підпис перекладача відсутній</i>														
117–120 зв.	Трофимъ Горлянскій*			Р								Ф			не пізніше 1740&
121–124 зв.	Трофимъ Горлянскій*														
125–130 зв.	Григорій Хрещатийскій			С		П						Ф			
131–136 зв.	Іоаннь Стоцкій					П						Ф			

¹²⁷ Тут, у наступному і ще в кількох випадках маємо факт навчання у другій половині 1730-х — першій половині 1740-х рр. в Київській академії двох або більше осіб, які можуть бути ідентифіковані як перекладач фрагменту.

¹²⁸ Пунктиром підкреслені особи, участь яких у перекладі фрагментів є мало ймовірною.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
137–142 зв.	[Іоаннъ Яр]ошѣвскій*			С		П	Р	Р	Р	Ф	Ф	Ф	Б	Б	
143–148 зв.															
149–164 зв.	Іоаннъ К...й (можливо Кршеменський)														
165–168 зв.	Губчиць														
169–172 зв.	Владимір Губчиць											Ф			
173–178 зв.	Григорій Губчиць														
179–186 зв.	Георгій Павелко					П						Ф			
187–194 зв.	Іванъ Блажевскій	початок 1730-х&		П	П	Р						Ф			
195–204 зв.	Григорі[й] Ярославск[ій]			С		П						Ф			
205–214 зв.	Григоріи Роговскій														
215–222 зв.	Eustaphius Hazarewicz (можливо Nazarewicz) ¹²⁹			П	П	Р									

¹²⁹ У випадку припущення інформація стосується ймовірної особи.

223–230 зв.	Захарій Симоновичъ		10.09.1732	С		П	П			Р	Ф	Ф	Ф			08.07.1743
231–238 зв.	Іоаннѣ Лехнѣцкій		28.09.1732							Р	Ф		Ф	Б		18.09.1744 (?)
239	}	Михайло ...*				Р							Ф			
239зв.–245 зв.		Михаиль Зубъ*														
246–263	}	Андрей Янковскій*											Ф			
263 зв.		Андрей Янковскій*														
264–270 зв.	Іванъ Евфимієвъ					С							Ф			
271–271 зв. чисті; підпис внизу арк. 271 зв. іншим почерком	Евфі- мієвъ	можливо Александръ Евфимієвъ				І							Р			
		можливо Іоанъ Евфими- євичъ, Іоаннъ Евфимовичъ														
272–275 зв.	Тимофей Івкєвичъ															
276–283 зв.	Joannes (підпис на арк. 283)															

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
284–291 зв.	Григорій Стринжа	1726&, 11.09.1726, 12.01.1726				Ф	Ф	Б	Б	Б	Б	Б			26.06.1743&, 26.06.1743
292	Gregorius Koniski	1728&				Ф						Б			1743&
292 зв.–309 зв.	Даніїл Галшховскій (можливо Галяховскій)	07.10.1728, 01.11.1729					Ф		Б	Б	Б	Б			26.07.1743
310–315 зв.	Георгій Сломґнскій*					Ф						Б			1744&, 1743&
<u>316–319 зв.</u>	<u>Daniel Hrabina</u> ¹³⁰			П	П	Р						Б			
320–339 зв.	Георгій Сломенскій*														
340	Митодей Медіцкій* (можливо Тимоєй Медицкій)					Ф						Б			
340зв.–346 зв.	Іоань Рокошинскій											Б			
347–355 зв. (арк. 355– 355 зв. чисті)	Медицкій*														

¹³⁰ Суцільною лінією підкреслено переклади фрагментів інших творів.

356–369 зв.	Василь Думнґцкій			П	П	Р						Б			
370–381 зв.	Феодоръ Данѣлевскій	08.01.1731, 18.09.1739, 18.09.1730				Р	Р	Ф	Ф	Б	Б	Б			06.1773
382	Bazilis Głowacki										Б&	Б			
382зв.–392	Петръ Морозовскій											Б			
392зв.–411 зв.	Григорий Риновскій (<i>можливо</i> Григорий Гиновский)										Б	Б			
412	Іваннъ Валванскій (<i>можливо</i> Салванскій)			П	П	Р						Б			
412зв.–428	Лятош Ев...чъ (<i>можливо</i> Евсичъ)														

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
428 зв.—436	ЛЕОН- ТОВІЧЬ	<i>можливо</i> Θеодоръ Ліеонтовичъ		П	П	Р						Б			
		<i>можливо</i> Григорий Леонтовичъ				А									
		<i>можливо</i> Феофан Леонтович													
		<i>можливо</i> Кириллъ Леонтовичъ	<u>08.10.1742</u>											П	
436 зв.—453 зв.	Павель Совковский (<i>можливо</i> Сопковский)			Р		Р						Б			1744&
454–461 зв.	Іоаннъ Кршєменеcki					Р						Б			1744& (?)
<u>462–467 зв.</u>	<u>Gregorius</u>			П	П							Б			
	<u>Maximowicz</u>				Р										
468–477 зв.	Іоанъ Чулкевѣчь (<i>можливо</i> ишкевѣчь)											Б			1744&

Bibliography

- Akty i dokumenty, otnosyashchiesya k istorii Kievskoj Akademii. Otdelenie II* (1721–1795 gg.), comp. by N. I. Petrov. 5 vols. Vol. 1, part II. Kiev: Tipografiya I. I. CHokolova, 1904.
- Akty i dokumenty, otnosyashchiesya k istorii Kievskoj Akademii. Otdelenie II* (1721–1795 gg.), comp. by N. I. Petrov. 5 vols. Vol. 2. Kiev: Tipografiya I. I. CHokolova, 1905.
- Askochenskiy, Viktor. *Kiev s drevnejshim ego uchilishchem Akademiyu*. 2 parts. Kiev: Universitetskaya tipografiya, 1856.
- Bobrova, Maryna. «Rukopysne zibrannia Tsentralnoi naukovoï biblioteky Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina: problemy zberihannia ta vykorystannia.» *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya Knyhoznavstvo, bibliotekoznavstvo ta informatsiini tekhnolohii* 4 (2009): 129–135.
- Bondarenko, R. «Hryhorovych-Barskyi Ivan Hryhorovych.» In *Entsyklopediia istorii Ukrainy*. 10 vols. 2: 201–202. Kyiv: Naukova dumka, 2004.
- Budovnic, Isaak. *Slovar' russkoj, ukraïnskoj, belorusskoj pis'mennosti i literatury do XVIII veka*. Moskva, 1962.
- Bulgakov, Makarij. *Istoriya Kievskoj akademii*. Sankt-Peterburg: Tipografiya Konstantina Zhernakova, 1843.
- Cipolla, Carlo. «Un Italiano nella Polonia e nella Svezia tra il XVI e il XVII secolo. Notizie biografiche.» In *Miscellanea di storia Italiana. Edita per cura della regia deputacione di storia patria*. T. XIV: *Undecimo della secondo serie*, 547–657 (1–110). Torino, 1887.
- Dejstviya preznoj i ot nachala polyakov krvavshoj nebyvaloj brani Bogdana Hmelnickogo, Getmana Zaporozhskogo, s Polyaki, za Najyasnejshih Korolej Polskih Vladislava, potom i Kazemira, v roku 1648, otpravovatisya nachatoj i za let desyat po smerti Hmelnickogo neokonchennoj, z roznih letopiscov i iz diariusha, na toj vojne pisannogo, v grade Gadyachu, trudom Grigoriya Gryabyanki, sobrannaya i samobitnih starozhilov sveditelstvi utverzhennaya. Roku 1710. Izdana Vremennoyu Komissieyu dlya razbora drevnih aktov*. Kiev, 1854.
- Demo, Edoardo. «Un mercante veneto nella Svezia del cinquecento.» *Studi Storici Luigi Simeoni* LX (2010): 73–84.
- Diachok, Oleh. «Arkheohrafiia vydan tvoru A. Gvanini ta frahmentiv z noho.» In *Dnipropetrovskiy istoryko-arkheohrafichnyi zbirnyk*, 2: 302–316. Dnipropetrovsk: Heneza, 2001.
- Diachok, Oleh. «Doslidzhennia zhyttia i tvorchosti khronista Alessandro Gvanini vid seredyny XX stolittia (polska, ukrainska i rosiiska istoriografiia).» *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria* 20 (2020): 142–153.

- Diachok, Oleh. «Khronika Alessandro Gvanini v doslidzhenniakh prof. M. P. Kovalskoho ta v suchasni polskii humanitarnytsi.» *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Istorychni nauky»* 28 (2019): 81–87.
- Diachok, Oleh. «“Khronika Yevropeiskoi Sarmatii” Alessandro Hvanini yak dzherelo z istorii Ukrainy XV–XVI st.» Avtoreferat... kand. ist. nauk, Dnipropetrovsk, Dnipropetrovskiy derzhavnyi universytet, 1992.
- Diachok, Oleh. «Khronist Alessandro Gvanini.» *Ukrainskyi arkhеohrafichnyi shchorichnyk* 8–9 (2004): 299–321.
- Diachok, Oleh. «Robota avtora Hustynskoho litopysu z narratyvamy inozemnoho pokhodzhennia (na prykladi “Khroniky Yevropeiskoi Sarmatii” A. Hvanini).» In *Dnipropetrovskiy istoryko-arkheohrafichnyi zbirnyk*, vol. 1: *Na poshanu profesora Mykoly Pavlovycha Kovalskoho*, 146–156. Dnipropetrovsk: Promin, 1997.
- Doroshenko, Dmytro. *Ohliad ukrainskoi istoriografii*. Praha, 1923.
- Dyachok, Oleg. «Analiz rukopisnyh perevodov “Hroniki Evropejskoj Sarmatii” na russkij i ukrainskij yazyki.» In *Issledovaniya po arheografii i istochnikovedeniyu otechestvennoj istorii XVI–XX vv.: Mezhev. sb. nauch. tr.*, 19–31. Dnepropetrovsk 1990.
- Dziuba, Olena. «Polska knyha u bibliotekakh Ukrainy XVIII st. (do istorii ukrainsko-polskykh kulturnykh vzaiemyn).» In *«Istynu vstanovliuie sud istorii». Zbirnyk na poshanu Fedora Pavlovycha Shevchenka*, vol. 2: *Naukovi studii*, 364–372. Kyiv, 2004.
- Dziuba, Olena. *Pryvatne zhyttia kozatskoi starshyny XVIII st. (na materialakh epistoliarnoi spadshchyny)*. Kyiv, 2012.
- Dziuba, Olena. «Pryvatni biblioteky Ukrainy XVIII st.: vlasnyky ta repertuar zibraniy.» *Ukraina v Tsentralno-Skhidnii Yevropi (z naidavnishykh chasiv do kintsia XVIII st.)* 2 (2002): 292–302.
- Dzyuba, Elena. «Perevodcheskaya deyatelnost vospitannikov Kievskoy akademii (XVIII v.)» In *Kulturnye i obshestvennye svyazi Ukrainy so stranami Evropy: Sb. nauch. trudov*, 53–73. Kiev, 1990.
- Geraklitov, Aleksandr. *Filigrani XVII veka na bumage rukopisnyh i pechatnykh dokumentov russkogo proishozhdeniya*. Moskva, 1963.
- Gis, Kacper. «Twórczość historyczna Aleksandra Gwagnina.» Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem Prof. dr. hab. Jana Jurkiewicza, UAM w Poznaniu, 2018.
- Hvanini, Olexandr. *Khronika yevropeiskoi Sarmatii*, ed. and transl. by f. Yurii Mytsyk. Kyiv: Vydavnychiy dim Kyievo-Mohylianska akademiia, 2007.
- Ikonnikov, Vladimir. *Opyt russkoy istoriografii*. Vol. 2, part 2. Kiev, 1908.
- Isichenko, Yurii. «Ukrainska barokova proza v poshuku literaturnoi modeli pochatkiv skhidnoslovianskoi istorii.» In *Pysemnist Kyivskoi Rusi i*

- stanovlennia ukrainskoi literatury: Zb. nauk. prats*, 184–205. Kyiv: Naukova dumka, 1988.
- Jabłonowski, Aleksander. *Akademia Kijowsko-Mohilańska: zarys historyczny na tle rozwoju ogólnego cywilizacji zachodniej na Rusi*. Kraków: Druk W. L. Anczyca i spółki, 1899–1900 (=Materiały i opracowania, dotyczące historii i wyższych zakładów naukowych w Polsce. Vol. V).
- Khyzhniak, Zoia, Mankivskyi, Valerii. *Istoriia Kyievo-Mohylianskoï akademii*. Kyiv: Vydavnychi dim «KM Akademiia», 2003.
- Khyzhniak, Zoia. «Na shliakhakh istorii.» In *Kyievo-Mohylianska akademiia v imenakh, XVII–XVIII st.: Entsyl. vyd.*, eds. Z. I. Khyzhniak, V. S. Briukhovetskyi, 11–18. Kyiv: Vyd. dim «KM Akademiia», 2001.
- Klepikov, Sokrat. *Filigrani na bumage russkogo proizvodstva XVIII — nachala XX veka*. Moskva, 1978.
- Kovalskij, Nikolaj. «Istochniki po istorii Ukrainy XVI — pervoj poloviny XVII v.» Avtoreferat. diss. ... d-ra ist. nauk, Moskva, Moskovskij gosudarstvennyj universitet, 1984.
- Kovalskij, Nikolaj. *Istochnikovedenie istorii Ukrainy XVI — pervoj poloviny XVII veka*. Part 4: *Obzor osnovnyh otechestvennyh sobranij arhivnyh istochnikov. Ucheb. posobie po speckursu*. Dnepropetrovsk, 1979.
- Kovalskij, Nikolaj. «Izvestiya po istorii i geografii Ukrainy XVI veka v “Hronike Sarmatii Evropejskoj” Aleksandara Gvanini.» In *Nekotorye problemy otechestvennoj istoriografii i istochnikovedeniya: Sb. nauchn. statej*, 107–128. Dnepropetrovsk, 1972.
- Kronika Sarmacyey Europskiey, w ktorey sie zamyka krolestwo Polskie ze wszystkimi Państw, Xięstw, y Prowincyami swemi: tudzież też Wielkie Xięstwo Litew., Ruskie, Pruskie, Zmudzkie, Inflantskie, y część Tatarow. Przez Alexandra Gwagnina z Werony, Hrabie Palacu Laterańskiego, Rycerza pasowanego, y Rotmistrza Jego K. M. Perwey Roku 1578. po Łacinie wydana. A teraz zaś z przyczynieniem tych krolow, ktorych w Łacinie niemasz: Tutzież krolestw, Państw, Insuł, ziem, y Prowincy ku tey Sarmacyey przyległych: iako Grecyey, ziem Słowieńskich, Wołoscy; Pannoniey, Bohemiey, Germaniey, Daniey, Szwecyey, Gotyey, etc. Przez tegoż Auotora z wielką pilnością Rozdziałami na X Ksiąg krociuchno zebrana, a z Łacińskiego na Polskie przełożona. Cum Gratia Priuilegio S.R.M. w Krakowie, w Drukarniey Mikolaia Loba, Roku Pańskiego 1611.*
- Kryvosheia, Volodymyr, Kryvosheia, Iryna, Kryvosheia, O. *Neuriadova starshyna Hetmanshchyny*. Kyiv: «Stylos», 2009.
- Kuran, Michał. «Edycja krytyczna “Sarmatiae Europaeae descriptio” i “Kroniki Sarmacyjej europejskiej” Aleksandra Gwagnina — cele, założenia i początki realizacji.» *Prace Polonistyczne* LXXX (2025): 101–120.
- Kuran, Michał. *Marcin Paszkowski — poeta okolicznosciowy i moralista z pierwszej połowy XVII wieku*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2012.

- Kyievo-Mohylianska akademiia v imenakh, XVII–XVIII st.: Entsycl. vyd.*, eds. Z. I. Khyzhniak, V. S. Briukhovetskyi. Kyiv: Vyd. dim «KM Akademiia», 2001.
- Muhin, Nikolaj. *Kievo-Bratskij monastyr. Istoricheskij ocherk*. Kiev: Tipografiya G. T. Korchak-Novickago, 1893.
- Mytsyk, Yurii. «Dva dokumenty z istorii Kyievo-Mohylianskoi akademii XVIII st.» *Naukovi zapysky NaUKMA. Istorychni nauky* 2 (2019): 124–128.
- Nalyvaiko, Dmytro. *Kozatska khrystyianska respublika (Zaporozka Sich u zakhidnoievropeiskyykh istoriko-literaturnyykh pamiatkakh)*. Kyiv: Dnipro, 1992.
- Pakhlovskaya, Oksana. «Kyievo-Mohylianska akademiia yak chynnyk stanovlennia natsionalnoi samobutnosti ukrainskoi kultury: paradoksy evoliutsii.» In *Kyievo-Mohylianska akademiia v imenakh, XVII–XVIII st.: Entsycl. vyd.*, eds. Z. I. Khyzhniak, V. S. Briukhovetskyi, 18–26. Kyiv: Vyd. dim «KM Akademiia», 2001.
- Pakhlovskaya, Oksana. *Ukrainsko-italiiski literaturni zviazky XV–XX st.* Kyiv: Naukova dumka, 1990.
- Posokhova, Liudmyla. «Kharkivskyy kolehium.» In *Entsyklopediia istorii Ukrainy*. 10 vols. 10: 356–358. Kyiv: Naukova dumka, 2013.
- Posokhova, Liudmyla. *Kharkivskyy kolehium (XVIII — persha polovyna XIX st.)*. Kharkiv: Biznes Inform, 1999.
- Posokhova, Liudmyla. «Nevidomyi katalog biblioteky Kharkivskoho kolehiumu 1823 r.» *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii «Istoriia»* 61 (2022): 164–181.
- Posokhova, Liudmyla. *Na perekhresty kultur, tradytsii, epokh: pravoslavni kolehiumy Ukrainy naprykintsi XVII — na pochatku XIX st.* Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2011.
- Prokopiuk, Oksana. «Propovidnytstvo u Kyivskii mytropolii XVIII stolittia mizh osvitoiu ta administratyvnym prymusom.» *Kyivska Akademiia* 10 (2012): 185–202.
- Prokopiuk, Oksana. «Vlada ta shliakhy yii zdobuttia v mistsevykh orhanakh yeparkhialnoho upravlinnia (1721–1786 rr.)» *Sotsium. Almanakh sotsialnoi istorii* 8 (2008): 95–104.
- Sharipova, Liudmyla, «Vnutrishnii ustrii ta funktsionuvannia biblioteky Kyievo-Mohylianskoi akademii do pozhezhi 1780 r.: sprobha rekonstruktsii.» *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* 6 (2000): 75–96.
- Sieliicki, Franciszek. «Kronikarze polscy w latopisarstwie i dawnej historiografii ruskiej.» *Slavia Orientalis* XIV (2) (1965): 143–178.
- Sieliicki, Franciszek. *Literatura bialoruska do konca XVIII wieku*. Wrocław: Wydawniczo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1985.
- Sobolevskij, Aleksandr. *Perevodnaya literatura Moskovskoj Rusi XIV–XVII vekov. Bibliograficheskie materialy*. Sankt-Peterburg: Tipografiya Imperatorskoj Akademii Nauk, 1903.

- Titov, Khvedir. *Stara vyshcha osvita v Kyivskii Ukraini XVI — poch. XIX v. (iz 180 maliunkamy)*. Kyiv: Drukarnia Ukrainskoi akademii nauk, 1924. (=Zbirnyk istorychno-filolohichnoho viddilu Ukrainskoi Akademii Nauk, vol. 20).
- Tsentralna naukova biblioteka Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina, viddil knyzhkovykh pamiatok, tsinnykh vydan i rukopysiv, 194/c.
- Tsentralna naukova biblioteka Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina, viddil knyzhkovykh pamiatok, tsinnykh vydan i rukopysiv, 1817/c 895.
- Tsentralni derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 51, Heneralna viiskova kantseliariia, op. 1, spr. 876, Sprava pro spir lubenskoho sviashchennyka Fedora Barvinskoho z sotnykom Voronizkoi sotni Nizhynskoho polku Andriiem Kholodovychem za didivsku spadshchynu svoiei druzhyny.
- Tsentralni derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 51, Heneralna viiskova kantseliariia, op. 1, spr. 2265, Sprava pro podil spadshchyny Lubenskoho sviashchennyka Andriia Orekhovskoho mizh druzhynamy Voronizkoho sotnyka Andriia Kholodovycha ta Lubenskoho namisnyka Fedora Barvinskoho.
- Tsentralni derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 51, Heneralna viiskova kantseliariia, op. 1, spr. 2378, Lyst kyivskoho mytropolyta Tymofiiia Shcherbatskoho pro pryznachennia prefekta ta vykladacha bohoslovია Kyivskoi akademii Heorhiia Konyskoho deputatom u komisiiu po obranniu novoho pereiaslavskoho yepyskopa.
- Tsentralni derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 1973, Kharkivskiy kolehium, op. 1, spr. 2145, Bibliotheca collegii Charkowiensis.
- Ukrainski pysmennyky: Biobibliohrafichni slovnyk: U piaty tomakh*, vol. 1: *Davnia ukrainska literatura (XI–XVIII st.)*, comp. L. Ye. Makhnovets. Kyiv: Derzh. vyd-vo khudozh. literatury, 1960.
- Ulianovskiy Vasyl, Yakovenko Natalia. «Ukrainskyi pereklad Khroniky M. Strykovskoho kintsia XVI — pochatku XVII stolittia.» *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* 1 (1993): 5–12.
- Unia Lubelska 1569 roku. Akty prawne*, wstęp i opracowanie Henryk Litwin. Kijow, 2019.
- Vishnevskij, Dmitrij. *Kievskaya Akademiya v pervoj polovine XVIII stoletiya (Novyya danyia, otnosyashiesya k istorii etoj Akademii za ukazannoe vremya)*. Kiev, 1903.
- Vodyanye znaki rukopisej RossiiXVII v.: Po materialam Otdela rukopisej GIM*, comp. T. V. Dianova, L. M. Kostyuhina, ed. V. I. Bugarov. Moskva, 1980.
- Wojtkowiak, Zbysław. *Aleksander Gwagnin i Maciej Strykowski — dwaj autorzy jednego dzieła*. Poznań, 2014.

- Yaremenko, Maksym. «“Pospolyti” v Kyievo-Mohylianskii akademii u XVIII st.: seliany chy mishchany?» *Naukovi zapyska NAUKMA: Istorychni nauky* 104 (2010): 14–18.
- Zaitsev, Volodymyr, Slabieiev, Ihor. «Ukraina kintsia XVI — pershoi polovyny XVII st. v opysakh i memuarakh inozemtsiv.» *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* 8 (1966): 124–130.
- Zhinkin, Nikolaj. «Kratkie svedeniya o rukopisyah Centralnoj nauchnoj biblioteki Harkovskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. M. Gorkogo.» *Trudy otdela drevnerusskoj literatury* IX (1953): 467–4750; X (1954): 466–471.

Abstract

About the Time and Place of Creation of the Ukrainian Manuscript Translation of Alessandro Guagnini's Chronicle

The article is dedicated to the only known Ukrainian handwritten translation to date of *Kronika Sarmacyey Europskiey* (*The Chronicle of European Sarmatia*) by Alessandro Guagnini, made from the Polish-language Krakow edition of 1611. The historiography of the manuscript's study is analyzed, its full title is provided, its structure is examined, and the watermarks of the paper used in it are described. Based on the study of the signatures of the individuals who worked on the translation, it has been established that it was created in the 1730s to early 1740s by students of the Kyiv-Mohyla Academy as an assignment in the course of learning the Polish language. Among them were, in particular, the future rector of the Academy and eventually bishop Hryhorii (Heorhii) Konyskyi, as well as Professor Ivan Yaroshevskyi. The appendix provides a complete list of translators along with the fragments translated by each of them. Both the main text and the appendix also contain information — based mainly on published sources and scholarly literature — about the education of most of these individuals at the Kyiv-Mohyla Academy. It was discovered that at the specified time there were four students of this institution, who are not mentioned in the scholarly literature.

Keywords: Alessandro Guagnini, *Kronika Sarmacyey Europskiey* (*The Chronicle of European Sarmatia*), manuscript translation, Kyiv-Mohyla Academy, Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University.

